
AZ.
ELE III
0

Viennae Austriae 1745 — Munuj R.mi P.ri
Granelli S. C. M. Amaliae Augustae a Confessi.

BENEDICTI ACCOLTI ARETINI

DIALOGVS

De præſtantia Virorum ſui Aeui.

EX BIBLIOTHECA

Illuſtriſſimi ac eruditiſſimi Viri

D. ANTONII MAGLIABEQVII

Magni Etruriæ Ducis Bibliothecarij.

PARMÆ, Apud Hæredes Marij Vignæ.
1692. *Superiorum Conſenſu.*

Omnis eruditionis, ac singularis Pietatis Viro

D. ANTONIO MAGLIABEQUIO

mi Ser. Etruriæ Ducis Bibliothecario

D. B. B.
S. P. D.

ETsi nemini ignotum sciam quanta Musæ, quanta Musarum cultores tibi debeant V. C., opportunè tamen ejus recordari, ac illud memorare juvat, cum te largiente, aureum profectò Benedicti Accolti Opusculum in lucem prodit. Scripserat ille temporum suorum, & Virorum recentioris ævi quà Sanctitate, quà eruditione, quà militari fortitudine celebrium, contrà superstitiosos antiquitatis Cultores, ac modernæ virtutis osores Apologiam, verùm hanc vel tineis situq. consumptam, vel certè alicubi delitescentem doleremus, nisi tu quò erga studia es amore, in refertissimo Museo asservasses, & qua ergà studiosos

diosos viges humanitate eandem è schadis ut luce publica frueretur eduxisses. Id enimverò optimè nostra ætatis fato accidisse gratulor, nec enim tantummodo scriptam ab Accolto exhibes, pro postremorum sæculorum dignitate, Apologiam, verùm alteram vivam, proindeq. majori energia præditam, exhibes, videlicet, temetipsum. Quod enim Accoltus habet sive in argumentis ex ipsis causæ visceribus erutis, sive in summa clarorum exemplorum frequentia, roboris, si quæ de militati fortitudine narrat excipias, quod in te, nervosius quidem, ac ad rationis pondera firmanda validius non emicet? Mores tuos ad pietatem compositos, ac ab omni voluptate remotos, animi tui candorem, comitatem, sinceritatem; ac demùm te

cui pudor, & justitiæ Soror
Incorrupta Fides nudaq. veritas;

si cùm veterum virtute conferamus; habebimus herclè quo te unum, frequentem antiquitatis gloriam æquasse gloriemur. Quod si ad tuam eruditionem convertimus animum, majori argumenti vi causa nostra fulcitur; nec enim fortè credent Posteri quæ de ea, & coràm magno sanè voluptatis fœnore experti sumus, & sæpè sæpius ex sapientissimorum Virorum

pagi-

paginis hausimus. Quod Veteres scriptores, quamvis abditum, dummodo ad nostram ætatem superstes post sæculorum anteactorum barbariem pervenerit, omne novisti; assiduo, improboq; sedulæ lectionis, ac scriptionis labore, quidquid usquequaq. in absolutissimis Europæ Bibliothecis asservatur, ità assequutus es, ut nil novi afferat tibi fæcundissima litteratorum Respublica. Confluunt undiq. ab ultimis cultioris orbis partibus doctissimi Viri, & cum magna te fama præcesserit, major inveniris. Quibus omnibus accedit summa animi tui comitas, qua erga quoscumq. uteris qui literario nomine quoquo modo censentur; ipse enim, qui plurimis virtutibus abundas, alienas sic amas. Quem eorum benignissimo sinu non complecteris? cujus nam literarios labores non promoves? cuinam è ditissimo sapientiæ tuæ penu thesauros liberaliter non aperis? Hinc veros virtutis amatores diligens, ab ipsis æque diligeris. Omnium eruditorum per Europam degentium animos ità devinxisti, ut te etiam qui nunquam coràm viderunt, ament ac suspiciant, monumentisq. ære perennioribus scriptis videlicet suis memoriam tui posteritati æternùm duraturam commendent. Universi, quos ut-

eumq. litterarum amor tetigit amari à te laborant, & si non sit laborandum, es enim obvius, & expositus plenusq. humanitate.

Videsis autem quantum ex hoc in te unum doctorum hominum consensu Accoltianæ dissertationi pondus accedat. Cum enim veluti ad sphæræ centrum, apud te Eruditorum vota conveniant; compendiosius à Benedicto asserta nostrorum temporum dignitas comprobari exemplis vix poterat, quam tui, ac per consequens tot insignium virorum tibi addictissimorum memoriam ingerendo. Quò enim fieri poterit ut qui primis Opusculi hujusce paginis nomen tuum legat, non statim in tui admirationem rapiatur, inde ad connexa pertransiens, tot Sapientum pietate, ac doctrina insignium non recordetur, tibi amicitiæ vinculo devinctorum, qui sæculum præsens gestis, dignitatibus, ac scriptis illustrantes, veteres vel æquant, vel superant? Legens præfixum Libello titulum Serenissimi Cosmæ, ac reliquorum Mediceæ Gentis Principum munificentiam intelliget, ac fatebitur, temporibus nostris veterum Augustorum amorem in litteras non deesse, quibus hi artes promovent, teq. eruditorum Coriphæum honoribus prosequuntur. Is enim

es

es Vir Clar. quem Princeps animi magnitudine, pietate ac doctrina nulli ex veteribus secundus impensè amat, ac quolibet thesauro pretiosiorem habet; quem idem studiorum suorum socium jampridem elegit; cui absolutissimas Laurentianam ac Palatinam Bibliothecas commisit; quo curante tot Librorum miriades à dissitis undequaque Europæ finibus Florentiam confluxere. Non ne magnis Viris constantia in adversis, moderatione in prosperis præditis; nonne Principibus Ecclesiæ sanctitate potius quam dignitate eminentissimis; nonne Religiosorum cætuum Alumnis pietate, abstinentia, non minus ac litteratura insignibus, sæculum nostrum abundare fatebitur; qui eorum reminiscetur, qui te magno ingentiq. numero diligunt, colunt, venerantur? Mens erat equidem eorum nonnullos recensere, quo mihi hæc referenti major fides adhiberetur, verùm sufficiat ex Ecclesiæ, Principibus Eminentiss. Barberigum, ex Monachorum Cætu Mabillonium, seligere, quorum nomen vix à tuo sejungi potest, quorum pietas, ac Virtus antiquissimam Ecclesiæ pietatem, ac doctrinam emulantur. Frequentissima cæterorum turba tibi addictissima æqui boniq. consulat si omittitur, quamvis

non

non omnino illaudata; inops enim à copia reddor, nec sine legentis tædio, quod unicuiq. cæteroquin patet, longa nominum serie referri posset.

Hæc scilicet ultro sufficiunt ut unusquisq. noscat, Opusculum quod te largiente in lucem emittitur, ac tale tantumq. momentum à tua pietate, & eruditione suscipit, nulli aptius quam tibi reddi debuisse. Pro beneficio etenim quo donantur universi Musarum assecla, vix solvendo essent nisi tua tibi exhibentes. Jure etiam Accoltus petebat, ut bono tui nominis omine dissertatio ederetur, quæ quondam descripta, demùm ab oblivione ac situ vindicata, Servatorem te suum agnoscit. Muneri de cætero quod tuum fuerat priusquam, publici Juris fieret, ego quidem nil addere poßum præter animi obsequentissimi, ac beneficijs innumeris in me collatis devinctissimi vota, quibus Superos orem ut te Seculi, ac Italiæ nostræ decus sospitem servent. Tu interim litteras, litteratosq. honoribus prosequi perge, meque horum numero minimè accensendum, ut soles, ama. Vale.

Illu-

Illuſtriſſimo, & Encyclopedico Viro

D. D.

ANTONIO MAGLIABECHIO

SERENISSIMI

COSMI III.

Magni Etruriæ Ducis VI.

A' Bibliothecis.

D. ABBATIS JACOBI MARIÆ CENNI.

QUæ tàm ſepoſita eſt, vel quæ tam incognita virtus,
Quam tu non teneas mente, animoque tuo?
Scis quidquid Phænix, quidquid jam ſcripſit Hebræus
Ægyptuſve ſagax, aſtraque doctus Arabs;
Et quæ Græcorum faſtus monumenta reliquit,
Romanusque orbi quæ ſua jura dedit,
Omnia tu calles. Libri periere vetuſti,
Mente tamèn libri non periere tuà.
Non auro, gemmisque tibi pretioſa ſupellex,
Innumeris libris ſed pretioſa magis.
Hæc tamen haud miror, miror quòd tu liber unus
Vivaque tu ſolus Bibliotheca nites.
Quam benè nunc igitur tibi ſacra volumina cerno?
Dantur enim quæ jam mente animoque tenes.

Ad Illustrissimum Dominum

ANTONIUM MAGLIABECUM

Biblioth. Serenifs. Magni Ducis,

Cui inscribitur posthumum Accolti Opusculum.

EPIGRAMMA.

HIc Liber, ANTONI, qui te auspice prodit in
 auras,
Nil sibi, quàm laudes poscit habere tuas.
Sed facile haud uni est laudes apponere Libro,
Solæ etenim totus vel liber esse valent.
Eloquium Latio, Tuscove nitore politum,
Quodq. intenta sibi vendicat ora virùm.
Parnasi Lauros redolens, & Pallade plenum
Omnigena ingenium, sed tamen usque rapax;
Quod tota exhaurit veterum monumenta sopho-
 rum,
Ductaque per fastos sæcula longa suos.
Et mens virtutum studiosa; & amator honesti
Sinceræque animus cultor Amicitiæ;
Sunt decora ANTONI, ac dotes. ANTONIUS
 ergo
Immensa penè est amplior Iliade.

P. A. App.

All.

All' Illustrissimo, e Dottissimo Signore

ANTONIO MAGLIABECHII:

Alla cui Segnalata Virtù, da ogni parte del Mondo letterato, si dedicano libri, in prosa, e in versi: l'umil' Musa di P. A. App. consagra il presente

SONETTO.

DE' Laureti di Pindo entro il più fosco
Vidi Pallade Apollo, e il Sacro Coro.
Qui voranno, diss'io, serto d'Alloro
Tessere al saggio ANTONIO al mio gran Tosco.
Mà 'l contrario seguìo: con ciglio losco
Guardava quelle Piante ognun di loro;
Perche inciso ne'tronchi, ò scritto in oro
Dicea suo nome ogni Albero del Bosco.
Esclamò Febo allor: l' Emolo mora.
A Lui s'offre ogni Lauro, ogni Volume;
E nostra Deità più non s' onora.
Nò, Palla ripigliò: s' oltre il costume
Vivo, Eroe del sapere ogni Vom l'adora:
Per tal morto il terebbe anche ogni Nume.

Al nome immortale

Dell' Illustrissimo Signor

ANTONIO MAGLIABECHII

Bibliothecario di S. A. S.

Si dedica vn Libro di Benedetto Accoltj giaciuto lungamente sepolto frà le tenebre dell' oblivione.

SONETTO.

L'Accolti, onor del Secolo, che visse:
Udì sacrarsi in riverente omaggio
Al nostro ANTONIO, di sua mente un Saggio.
Oppresso già dà tenebrosa ecclisse:
E al Libro suo dà Campi Elisij scrisse:
Vanne felice al MAGLIABECHI il Saggio.
S'auuien, ch'Ei vibri a te degli occhi vn raggio
Chi fia mai, che le luci in te non fisse?
Saluta lo a mio nome, e digli ancora,
Ch' invidio la tua sorte; anzi l'Eliso
Io lascerei per sol goderlo vn' ora.
Quì d' infiniti Eroi vagheggio il viso;
Mà più ch' il far con tutti lor dimora,
Mi renderia beato Ei sol diviso.

Di P. A. App.

De

De Illustrissimo Clarissimo, Sapientissimo V. D.

D. ANTONIO MAGLIABECHIO

COSMI III.

Magni Ducis Etruriæ Bibliothecario

Ad Cl. V. vita functum D. Benedictum Accoltum Pallas.

Protrepticon Francisci Berretarij.

HÆc secura Accoltus litteraria Pegmata lustris
Pauca quaterdenis traxit ad Elysium.
Quæ Fati feritas! Dum vix intexta negabat
Forte Minervigenis subdere Judicibus,
Vel cito lusisset vitæ Libitina labores,
Abnuit assidua nocte videre diem.
Ast invita foret cum passa silentia Pallas,
Compellet tandem Martis ab Amne Virum:
Dignus adhuc memorande tuo, qui nomine sensus
Nempe reformidas hinc revocare gradus;

Ne

Ne vigil offendas, tu lumen habebis AMICI
Monſtrantis dubias ire, redire vias.
Hoc te, qui melius per lumina aperta, per auras
Deducat Lethis Margine, nullus erit.
Nullus, qui preſtò, prodatq; ad Numinis inſtar,
Quam meruere recens hæc tua Scripta fidem.
Sit, fueritque plaga Sapiens quacunque, vel inter
Secla Latina gerens, ſive Pelaſga moram;
Hoc tamen inferior: quem pluſquam Anademata Lauri
Maxima fronte decent Encyclopædiaden;
Gratus enim de me perhibet, quæ ſolis ab ortu
Rurſus ad Occaſum providus ipſe docet;
Non tam Codicib⁹ Magni Præfectus in Aula eſt,
Quam viva ipſe Magis Bibliotheca Sophis.
Themata quæque parùm, de quo præconia ſolvas
Hujus ut Oraclis pagina nulla ſatis
Rhetores Hiſtorici, tribuunt cui cuncta Poetæ
E cunctis Unus MALIABECUS erit,
Illius hæc dicens rediviva ſonantia terris,
Iſtius aſſumi Nomen ad aſtra jubet.

SERE-

SERENISSIMO MAGNO ETRURIÆ DUCI
COSMO III.
MNEMOSYNE

Loquitur de Illuſtriſſimo ejus Bibliothecario nulli ſecundo,

ANTONIO
(VELANTINOO) MAGLIABECHIO.
PROSOPOPOEIA.
O D E.

TEr Magne Princeps, cujus Etruria
Cœleſte Regnum, Sceptra reciproca
Cœlo reformans: cujus ardens
ARBOR in Empyreo perennat;
Materna Quercus ſcilicet aurea:
Te, cui Coronam Sidera circinant,
Aſtris Olympi fœderata,
Lunigeris metuenda Regnis:

Te,

Te, cui paternam debet originem
Quæcunque Virtus Regia, Posteris
Regnanda Magnis; Te redemptrix
Mnemosyne veneratur ævi.
Munus Deorum non ego turpium:
Nec sum Dearum mater inanium.
Quas ritè jussit nuncupari
Gratia Superstitio Camœnas.
Mens sum paterni Numinis Arbitra:
Æquæva Patri filia commemor:
Virgo omnium fæcunda rerum,
Innumeris opulenta curis.
Sum, quæ perenni jure rotabilis
Diversa Mundi facta recenseo:
Cœlestibus transcribo Fastis:
Bibliotheca Polus Suprema.
Pars major altis insita Biblijs,
Ornansque biblos Nomine perpeti,
Est, mille regnatura seclis,
ROBOREA, & MEDICÆA Proles.
Ibi & BEATRIX, & VIOLANS Nurus.
Fulget beato vere feracior:
Quam propter Orbi mox Latino
Nomina Scipiadum peribunt.
Scio, quot Æther in VIOLA notat
Flores beandos Sanguine Regio:

Quot

Quot Noricus FLOS procreabit
MEDICEI Generis Nepotes.
Regina ſum, quæ mentibus impero;
Et ultrò ſolum pareo Numini;
Parere nam Summo Tonanti
Imperij genus eſt Superni.
Etruriam tunc viſere provolo,
Quando Lycei me juvat inclitas
Spectare Pugnas, ac inermes
Quando juvat numerare Palmas,
Factura tecum verba, ſuperfluas
Exoſa formas, ore Laconico
Nunc Ætheris Legata fabor;
Aure pia ſapienter audi.
Me ſemper audit, quò fèror alloquens,
Sceptrata Pubes, Gloria, Lux, Decor;
Æternitas ancilla, virtus
Aſſecla me ſequitùr volantem.
ANTONIUM inter millia milium
Aulæ virorum, COSME, tueberis;
Dignabor ipſa me Patronà
Te, ſimileſq; tui Monarchas,
Sole ut renato prata fragrantia,
Campoſque vernos diripiunt apes;
Amœna ſic unus Librorum
Antinous populàtur aura.

Auctu diserto copia florea
Crescit tenaci mentis in Atrio:
Mentem illi Athenarum capacem
Quippe dedi breviore giro.
Sol Literarum Sole nitentior,
Cui nulla nox est: cui nihil abditum;
Qua luce, quave fama, Eoas,
Occiduasq. plagas serenat.
Vir multiformis: Vir tamen unicus,
Et nuncupandus vir quasi centiceps:
Centum, vel ultra, Nationum
Metropolis capitum sonora.
Albertus heros jam capiti dedit
Voces aheno, plus sibi glorias;
Hic mille linguas, mille pennas
Carminis ad numeros lacessit.
Sortitus almo non sine Spiritu
Portenta largè pectoris uberis,
Mentisque, non Arno tumenti
Parcius eloquium profundit.
Quis non tonantes audijt impetus
Thusci Periclis? Tractus Atlanticus
Plausit cataclysmum fragoris,
Empyrei stupuère Portus.
Tantis redundans ipse Leporibus,
Tantisque nostris Dotibus auctior,

Ceu Tantalus, vel qualis hydrops
Quos bibit, usquè sitit Lepores.
Mentes, rogabis, tergeminas habet?
Non, inquam: haberet Prodigii minus.
Vates Giganti tres triformi,
Tres animas Herilo dederunt.
Se siquid extra diffluit, illico
Totum resorbens ecce recolligit;
Contingit illi namque plena
Fusilis ingenii facultas.
Cum multa promit, plura recongregat:
Habet redundans, plus aliquid maris;
Quod promit, ex pleno redundat:
Quodque trahit, pudibundus arcet.
Non tanta linguæ flumina divitis
Fulsere ad umbras Socratis entheas:
Non tanta circum vel Canopi,
Sive codri Prytanea circum.
Montes Librorum montibus aggera
Portabit omnes mens Briareia:
Quod ferre non centena possent
Plaustra, vehit generosa cervix.
Suppone senis ORBIBUS integrum.
Orbem: in tributum posce volumina,
Plus est Alumni mens librosa,
Quam tua BIBLIOTHECA crescens.

Laudum tuarum eſt meta, vel Orbita;
Vir, COSME, tantus, qui macrocoſmus eſt;
Subdens tibi Orbem literatum,
Quando tibi caput ille ſubdit.
Prolixa forſan verba redarguo:
Pro me loquetur plura ſilentium;
Mundi loquentur ſpontè Regina,
Dum repeto taciturna Cœlos.

Author, in Servitutem, & non in adulationem compoſitus,

Joannes Maria Poderetti, Acad. Infæc.
componebat in monte S. Sabini.

Ad

Ad Clarissimum, Summàque eruditione Virum

Illustrissimum Dominum

ANTONIUM MAGLIABECHIUM.

ODE Dicolos Distrophos, ut VII. Horatij Federici Nomij.

LAudabunt alij, quod clara in mente repostum
  Serves, quicquid non perituris
Commisere Sophi chartis: Te tempora, dicent,
  Caussas, eventusq. docere,
Ac si spectasses oculo subjecta fideli
  Prælia, vel potius tibi gesta
Cuncta forent. Quantis unquam ruit acta procellis
  Navis Pontificum, qui tenuere
Fluctus, quis certa ostendit fera littora Tiphys,
  Sublatis erroribus esse
Narrabunt notum vivæ tibi Bibliothecæ.
  Te addent, Phœnicem ingeniorum
Principibus placuisse viris; Gallum atque Britannum,
  Et qui Bethim Danubiumque
Potant, adventasse, sacras dum Palladis artes
  Quærunt, & viso te abijsse,

Spernentes urbem, & mediam qui dividit, Arnum
Cernere, qua non pulchrior astris
Fert alia insignem cælato marmore frontem,
Quæ nitet in plateis, domibusque.
b. Nos has Naturæ studiique; Has numina dotes
Mortali gratis posuisse
Sæpe sinu fassi, non dignas carmine Phœbi,
Pieridumque labore putamus.
Alba fides, priscis coluit quæ ætatibus urbes,
Integritas morum, scelere ullo
Non fædata, piæ servatum tempore in omnī
Fœdus Amicitiæ, superantis
Fata extrema, & falcem quæ vitat libitinæ;
Hæc nobis, alijsque canenda,
Ut discat nostras iteratis reddere voces
Clausa cavernis plausibus echo;
Ut Populi has geminent, fusus quos margine claudit
Extremo Oceanus Pater Orbis,
Et nostri sileant mundi confinia nulla
Nomen, quo ætas nostra superbit.
Quod si nos tanto Deus haud dignatur honore,
In te assurgent carmina sponte,
Et frondens veniet Dircæo Monte Corolla,
Ut spretà vireat caput. ergò
Plus meritá; Reliquas inter pudibunda Sorores
Nam medio Moderatio gaudet &c.

2. *Quia multi secuti sunt illud vulgatum Anagramma.*

ANTONIUS MAGLIABECHIUS
Is unus Bibliotheca magna. *& aliud*
Hic vates magnas nobilis.

Lau-

Laudant à felicitate memoriæ, & à magnitudine ingenij.

b. Auctor censet, magis laudandum esse à candore morum, & probitate vitæ, & à fide erga amicos suos etiam defunctos. Quare hæc Apponit Anagrammata.

ANTONIUS MAGLIABECHIUS Florentinus
Annis fluet Cinis, habeto gloria munus.

Carmen Jambicum Dimetrum.

DE te Deum dum scīscitor
Quid sit futurum? Redditur
Oraculum è Cœlo mihi:
Habeto munus Gloria,
Annis fluet solus cinis,
Vivet tuæ sic gloria
Virtutis, & nomen tuum
Vitabit undas fluminis
Lethes, quid ergo defluit.
Cinis caducus & caro.

Quamvis etiam ex multiplici lectione laudandum censeat, ut ostendit in sequenti novo de eodem Anagrammate.

ANTONIUS
MALLIABECHIUS
FLORENTINUS.

Cato helluo in libris; Famæ ſonus annuit.

EPIGRAMMA.

SI Cato librorum dictus fuit helluo, dici
Tu debes: Famæ hoc annuit ipſe ſonus.
Scriptor nullus erat quem non lectum ille teneret;
Scriptores cunctos tu legis, & retines
Sed quo major adeſt nunc Copia, gloria major;
Vix Cato tot poſſet connumerare libros.

Sufficiant hæc pro explicatione Mentis Auctoris, cætera clariora ſunt, quam ut verbis indigeant, cum de probitate Domini Antonij, de ejus facundia, de benevolentia erga Amicos, de frequentia Alienigenarum ad eum inviſendum, de multitudine ſuorum Civium, qui in ejus Muſæo quotidie conveniunt, de Commendatione ſui nominis omnium litterarum monumentis nunquam ſatis dici poſſit.

Ad

Ad Illustrissimum Virum Philomusium

ANTONIUM

MAGLIABECHIUM

ODE

Triclos Tetrastrophos.

Jo: Baptistæ Tavecchi.

QUem nunc Virorum Carmine lesbico
O Musa dignis tollere laudibus
Paramus, & ornare? Virtus
Aurea quem superis coæquat.

Permesidos quis dignus honoribus
ANTONIO est plus MAGLIABECHIO?
Qui dicitur natus cerebro
Ex Jovis, & similis Minervæ.

Is tot librorum, sydera quot tenet
Cœlum, revolvit mole animi gravis
Volumina, & Cosmi Superba
Bibliotheca nitet decora.

Virtute cujus; factus, & Arbiter,
Et Meta confert lumina paginis
Doctis Amicorum, & papyrus
Visa suis oculis tumescit.

Multi virent Docti, sibi sed tenent
 Fructus repostos, nec sapiunt alijs,
 Ast hic Viro largè juvando
 Dat sua corde lubens egeno.

Florentiam plures adeunt magis
 Spectent ut altas Dedalea manu
 Cœsas nitere ædes lapillis,
 Qui variant, decorantque Templa.

Quid si haud vident illum laquearibus
 Lucere plus multo omnibus aureis
 Sculptis Pyropo? nil profectò,
 Namque suum Caput instar Urbis.

Canam fidem qui temporibus novis
 Non esse dicit Verba premat modò,
 Moresque sanos non manere;
 Nestoris est Italis Alumnus.

Salu-

Salutatio ad Bibliothecam
Illustrissimi Domini

ANTONII
MAGLIABEQUII
Magni Etruriæ Ducis
Bibliothecarij.

PAlladis, ac Sophiæ, Musarum, & Apollinis Aula
Salve. Ast hanc, Dominus Te facit esse tuus.
Pallade, ANTONIUS, Sophiaque & Apolline, Musis
Major, majorem, hæc Bibliotheca colit.

Humil. & addictiss. Servus
D. Joseph Barberius.

Ad

Ad eruditissimum Virum

ANTONIVM
MALIABECHUM
Magni Hetruriæ Ducis Bibliothecarium Illustrissimum

EPIGRAMMA,

D. Antonij Francisci de Cillis.

SI genus omne libri, virtutis lumine plenæ,
ANTONII vastum continet ingenium,
Siq. modis miris, & docta mente, Minervæ
In varias linguas, vertitur hic Protheus.
Tantum nosse Virum satis est virtutis amanti;
Integra nam caput est bibliotheca tuum.

Aliud ad Eundem.

QUod prodit Mundo, duplici virtutis honore
Prodit, & æterno nomine vivet Opus.
Perpetuum faciet Scriptoris gloria, fama
Immortale, cui vota papirus erit.
Nam si connumerem dotum ornamenta; decoram
Virtutum Seriem, Maximus irradias.

Inte-

Integritas morum, rerum prudentia, mentis
Candor, cordis amor, pectoris alma fides;
Relligio, pietas, animi moderatio, rectum
Nomen apud omnes, sunt tibi grande decus;
Hinc te concelebrat Sapientum turba Virorum
Et calamo, & linguis concita amore tui.
Quæ laudes veræ censentur præmia laudis;
Quippe hæc à doctis provenit orta Viris.
Ergo si tantùm spectaris in orbe, Libellus
Non dat splendores, accipit ille tuos.

Illu-

Illustrissimo ac Eruditissimo Viro

De omni Republica litteraria optimè meritò.

ANTONIO

MALLIABECHIO

Serenissimi Magni Ducis Bibliothecario.

Octavius Miccionius famulorum ejus minimus S. P. D.

TAm frequenter de tua dicit humanitate Federicus Nomius Avunculus meus, tantis laudibus extollit eam, quæ in te viget omnium litterarum cognitionem, ut cum proditurum sit Opusculum Benedicti Accolti Aretini tuo nomini nuncupandum, ego rudis in musarum palestra elaborare studuerim adjunctum. Epi-

Epigramma, quo de tuis meritis aliquid indicarem, meamque tibi servitutem auspicarer; Tù utrumque accipias rogo; Etsi enim famulus in præsentia rerum vivam inutilis, fortasse assequar sudoribus, ut non indignus aliquando tua fiam clientelà. Et tibi optata quæque à D. O. M. precor. Datum Monterchij 5. Idus Octobris 1689.

Pro

Pro editione Opusculi

BENEDICTI ACCOLTI ARETINI,

Reperti ab Illustrissimo

ANTONIO MALLIABECHIO

Bibliothecario Serenissimi Magni Ducis.

EPIGRAMMA.

OBrutus immerito squallebat pulvere, cedro
Scribendus, Populi dignus & ore Liber,
Hunc videt ANTONI unus amor, subitoque jacentem
Erigit, ut vitam donet habere novam:
Subductà lethes benedictus flumine gaudet
Parte sui, Elysiàs integer ire domos.
Quid faciet vivis pia dextera, quando sepultos
Excitat, ac prohibet post fera fàta mori?

VITA

VITA
BENEDICTI
ACCOLTI
J.C. & Historiographi celeberrimi.

BENEDICTUS ACCOLTUS natus est anno Christianæ salutis 1415. Parentes habuit Michaelem, in Advocationis munere, & in Ordinaria Juris Civilis interpretatione Florentiæ Clarissimum, & Margheritam Rozzelliam Aretinam, Roselli J.C. filiam lectissimam fæminam. Humanioribus literis optimè imbutus Jurisprudentiæ se totum addixit, cujus culturæ eam Florentiæ primùm, postmodum Bononiæ navavit operam, ut Doctoratus laurea non

ſolum quamcitiſſime potiretur, ſed etiam in publica docendi, & conſulendi provincia, vel in ipſa Italia non infimum ſibi locum vindicarit Summum ejus Ingenii acumen, haud quidem impar ſubtilitati Franciſci Fratris, cognomento Aretini, viri toto Orbe celeberrimi, ejus maximè Juris reſponſis emicuit, quorum nonnulla unà cum multis Soccini impreſſis, alia cum collectis per Zilettum edita circumferuntur, plura verò manuſcripta ſervant Leonardus, & Petrus fratres, Juris Conſulti in ejusdem Benedicti eorum gentilis de illis optimè meriti, memoriam, in lucem aliquandò edituri, ne ſingularis doctrinæ lucubrationes in tenebris perpetuo deliteſcant. Nec politiorum literarum argumenta Benedictum deſeruiſſe teſtatum ex iis, & clarum eſt, quòd in Academias Florentinas, eruditionem profitentes ſum-

summo cum honore fuerit ascitus, quòd de præstantia Virorum sui ævi Dialogum scitissime conscripserit, quòd Historiam de Bello sacro brevi quidem, sed clarissimo eloquio recitarit, quorum alteram Cosmo Patri Patriæ alteram Petro ejus filio dono placuit obtulisse, tantisque Viris dicasse, ut suæ erga Mediceos, in excelsa Florentina Republica proceres, observantiæ signum præberet, quam universa postea Accoltorum familia in cunctos fælicissimæ hujus stirpis Principes Viros perpetuò retinuit. In eoque scribendi genere is ità Salustium, Cæsarem, Curtium, suprema historiæ latinæ lumina, est imitatus, ut cum eis conferri jure posse multorum consensu videatur. His igitur dotibus, atque virtutib⁹ ornato facilè admodum fuit, supremum à Secretis munus apud Florentissimam Rempublicam assequi,
 quod

quod per septennium morte terminavit, cujus sibi injunctæ provintiæ, & virtutis testimonium extat luculentissimum, quatuor tum expositorum negotiorum, tum epistolarum libri ad exteros Principes, & Respublicas, qui, elegantissimè ab eo conscripti, Florentiæ in publico Archivio servantur. Non ei in Aretina patria defuit Princeps Nobilium gradus, non etiam lecta nobilitas penes Florentinos, non decor à liberis ex Laura Federigia, Caroli Juris Consulti, & Patritij Florentini filia susceptis, non à Nepotibus; Petrus siquidem Jurisperitorum sui temporis fama, & re prestantissimus, in Sacra Rota Romana viginti quinque annis Auditoratus munere functus, ut præmium virtuti daretur, in Purpuratorum Patrum Collegium à Julio II. octavo ejus Pontificatus anno cooptatus est; filius alter, Bernardus cognomento

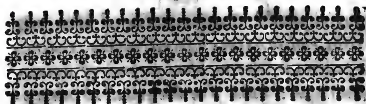
mento Unicus, omni litterarum, atque nobilissimarum Artium peritià insignis inter celebres illos ea tempestate Urbinates Academicos ascitus à Leone X. anno M. D. XX. Nepesis Dominatu donatus est; Benedictus ex Michaele filio nepos Clementi VII. fuit à Secretis, ejusdemque Pontificis munere, inter primos ad Cardinalatus Apicem ab eo promotus est; Franciscus denique supradicti Michaelis filius, eodem munere Anconitanæ Ecclesiæ præfuit Antistes. Obijt BENEDICTUS Florentiæ anno M. CD. LXVI. ætatis suæ II. Perennis tamen servatur fama illius virtutis; permulti etiam, iique gravissimi Scriptores, perhonorificam de eo mentionem fecere. Hieronymus Gigas in epistola ad Tractatum de Pensionibus, Ludovicus Romanus, Marianus, & Bartolomeus Soccini frequenter in suis

 Con-

Consiliis, Joannes Tritemius in Historia de Scriptoribus Ecclesiasticis, Silvester Aldobrandinus Clementis VIII. Pater in additionibus ad Decium de Officio delegati, Marsilius Ficinus in suo primo Epistolarum libro, Podius in Opusculis, atque alii, qui singularem prorsusque incomparabilem tanti viri virtutem, & pleno ore comendare, & posteros, hujus exemplo, summam trahere in admirationem consuevere.

BENE-

BENEDICTI ARRETINI PRÆFATIO

Ad

CLARISS. VIRUM COSMAM MEDICEM.

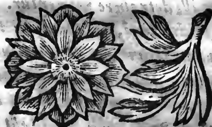

EGENTI mihi sæpiùs eorum libros, qui ornatè, copiosèque Antiquorum res gestas vitam ac mores descripserunt; felices multùm illi fuisse visi sunt, quibus contigit ab his referri virtutes suas qui eas tradentes literis, magnam & immortalem eis gloriam pepererant; quâ consecuti sunt, ut nedum perennem in Cœlis vitam, sed in terris etiam, post corporis mortem, habuerint. Quo quid beatius, quid à cunctis optandum magis

reperiri potest? Etenim cunctis est idem vitæ exitus, eadem naturæ vivendi norma, eadem ferè carnis infirmitas, idem corporis & animorum sensus: quod si in hoc æquali ab initio omnium cursu quidam ita egerunt ut sapientiâ & doctrinâ, vel virtutibus reliquis, cæteris præstantiores haberentur, & inter hominum commune vulgus eminerent; meritò eos claros ac felices esse, sapientes tradiderunt, qui circa laudabiles versati res, magnam apud gentes laudem consecuti sunt. Sed longè felicius cum illis actum censeo, quorum nomen & gloria non cum ipsâ vitâ interiere sed æternâ famâ ea posteritati literæ consecrarunt, quam cum his, qui licèt fuerint præstantissimi, tamen digno virtutum suarum præconio caruerunt, quorum memoria penè obscura est, & apud gentes obliterata. Ex quo quidem accidisse intelligo, prædicari apud omnes consuesse, vetustiora secula magis abundasse præstantibus viris, quàm ætatem nostram vel superiores proximas, quoniam veterum gesta & mores innumeri rerum scriptores celebrarunt, ea verò quæ longè postea gesta sunt, magnâ ex parte penè interierunt ob scriptorum inopiam. Pauci enim reperti sunt, qui in eo scribendi genere laborare voluerint,

rint, eo ſaltem eloquio quod ab eruditis viris velut ornatum & excellens probaretur. Nam quæ ab indoctis tradita ſunt, velut minus digna, parùm virium ad ſummos illuſtrandos viros habuere. Quæ cùm ego aliquandò verſarem animo, doleremque, idcircò à multis poſtremas ætates velut inutiles & malas argui, veteres vero ſummis laudibus ferri: parumper otium nactus libellum edidi, qui non ſolùm ævi noſtri, ſed prioris etiam mediocrem defenſionem contineret. Quem ego tuo Clariſſimo nomini dedicavi, non quo te dignum opus ſit, ſed quò clariùs amor in te meus innoteſcat; & Liber ipſe, ſub tuo tutior nomine ac judicio, majorem auctoritatem conſequatur; præſertim apud illos qui magis odio vel invidiâ, quàm recto propoſito illi detrahere niterentur. Eâ enim ſapientia, eâ doctrinâ, eâ ingenii vi te præditum omnes intelligunt; ut te non ſicut humanum hominem, ſed tanquam divinum & ex Cœlo lapſum admirentur, & tantum tuo judicio tribuant, ut nullo modo illud falli poſſe arbitrentur; nec immeritò. Dediſti enim apud Italos omnes virtutis tuæ documenta permaxima, quorum fama per univerſum penè Orbem diffuſa eſt. Et ne quid tibi, aut tuæ fortunæ

deesset, Filios præstantissimos & tui simillimos patriæ genuisti, qui tuis inhærendo vestigiis, generis nomen & gloriam conservabunt, atque hanc Rempublicam unicè semper diligent & tuebuntur. Nec vereor abs te præsumptionis argui, quasi rem aggressus, quam non omninò amplè, nec ornatè satis explicare potuerim, in hoc scribendi genere minimè versatus. Quanquam pro tuâ sapientiâ opinabere, me, non ut magistrum, sed ut non ignarum discipulum, quid in hac re possem, experiri voluisse. Quod si tuo judicio non ineptum me esse censero; audacius post hac disciplinis & literis incumbam, tuo nomine atque auxilio imprimis fretus.

BENE-

BENEDICTI ARRETINI DIALOGUS.

NUPER cùm apud Amicum quendam plures convivio Cives, & ipse simul comiter recepti essemus, ac post epulas quædam (ut solet) joci gratiâ inter nos facetè dicerentur: tandem in eum sermonem incidimus, ut quærerent quidam: *Veteres ne illi, quorum adeò celebre nomen est, virtute seu peritiâ illarum artium quæ ad liberos pertinent homines, his, qui nostrâ ætate vel etiam longè priùs fuerunt, Viris præstitissent.* Cùmque ego nonnulla protulissem, quibus docebam: *vetustis seculis ejusmodi rerum non omninò palmam concedi oportere*; commotus meis verbis adolescens quidam, qui nobiscum aderat, literarum eruditus, me compellans: Ego, inquit,

inquit, existimo, te hujusce temporis benivolentiâ victum, simul etiam nè illi succensere videreris, non eam, quam animo concipis, sententiam exprimere voluisse. Sed cùm juxta Philosophi scitum; veritas, quàm amici, magis in honore sit habenda, ego illi obsequens, his qui adsunt facilè ostendam (si modo æquas præbeant aures) te blandiri potiùs quàm vera proferre studuisse. Neque enim nescius es, peritos ferè omnes, qui Antiquorum res gestas, & Philosophorum, & aliarum artium doctissimorum libros perlegerunt, in hanc sententiam convenire, atque ita quosdam etiam literis tradidisse, ut existiment: *Veteres illos majores nostros disciplinâ rei militaris, & prudentiâ in rebus publicis privatisque & ingenio & doctrinâ liberalium artium, atque etiam moribus & integritate vitæ, hujusce & proximarum ætatum hominibus longè fuisse superiores.* De illis autem loquor, qui vel apud Græcos & Macedones quondam, vel apud Pænos, Romanosque vigente Republicâ vel parùm postea sub Romanis Principibus floruerunt. Si enim (ut à Bellicis incipiam) percensere velis quot & quàm excellentes rei militaris Duces temporibus illis extiterunt, qualésque & quam amplissimas res gesserunt; simul etiam militum mores, temperantiam, fortitudinem, laborum tolerantiam, tenuitatem victus, Imperatoris observantiam, expeditionis ordinem, castrorum disciplinam: facilè, ut opinor, nostris illos aut superiorum ætatum viris antepones.

Nec

Nec minus in regendâ domi Republicâ, & privatis moribus, & sanctimonia vitæ, temporibus illis multi clari viri evasere; seu Gentiles prius, seu etiam Christianos posteà enumerare velis, quorum maximus fuit numerus in omni virtutum & probitatis genere. Ut enim de reliquis taceam; quàm multos ex illis Atheniensis civitas tulit, plurimos Lacedæmon, Thebæ, atque etiam Achæi: multo plures Romana urbs, quâ nulla in omni virtutum gradu clarorum virorum feracior fuit. De civibus nunc usquè loquor. Enim verò si Principes egregios, aut earum ætatum Reges optimos consideremus, sive etiam Tyrannos, qui per universum fuerunt Orbem, tam multos fuisse ac tales reperies incredibili virtute ac penè divinâ, ut pudendum nimis sit, tàm magno excessu nos ab illis esse superatos. Quem enim nostrorum, vel qui à sexcentis annis citra fuerunt, Regum aut Principum alteri ex illis vel minimo comparabis? seu bellicas laudes, seu mores vitamq; domesticam, seu literarum peritiam, seu prudentiæ, justitiæque modum, sive etiam continentiæ, clementiæque gloriam contemplere. Quid de veteribus Philosophis, Oratoribus, Jureconsultis, Poëtis, & Mathematicis dicam? quorum tanta fuit copia, ut vix à quoquam enumerari possint: tàm admirabilis doctrina, ut nullo modo superari posse videantur; nec quisquam posteà repertus est, qui tales viros etiam longo intervallo valeret imitari. Theologos verò ac sanctos Christianæ Religionis adeò multos prima tempora tulerunt ab ipsis fidei cunabulis,

bulis, ut totum Orbem impleverint nominis sui gloriâ, ut & ab ipsis stabilita ac tandem firmata Christiana Religio verissimè prædicetur. Quantum enim in nobis est & Religiosis istis, quos nostra tulit ætas, & quos quotidiè videmus aut nominari audimus, nisi benignitas Dei & misericordia restitisset, jam pridem lacerata penitùs fuisset ac submersa. Et ut à secularibus exordiar (ne quis fortè criminandi Clericos me cupidum existimet, si primùm de illis recensuerim) Nonnè vides Populos ferè universos jam dudùm avaritiæ, luxui, atque inertiæ, malisque omnibus ità deditos atque additos, ut spretis liberalibus artibus & pro nihilo ductis, atque ipso Redemptore Domino Deo nostro & præceptis ejus posthabitis; solùm terrenis desideriis inhiantes, nihil aliud quærant vel investigent, nisi quemadmodum libidines ac voluptates expleant suas, & divitias cumulent, quarum habendi gratiâ nullum scelus, nullam injuriam, nullum deniquè fraudis aut rapinæ genus prætermittunt; &, quod deterius est, dum talibus incumbunt pertinaciter quidem & obstinato animo, tamen ex illis quidam ità Divinis vacant officiis, ità frequenter peccata confitentur, ut mirum sit, quomodò illos divinitas tamdiu ferat, qui illam & sanctissimos ritus suos tam turpiter irrident, pœnis nimirum omnibus digni; qui, ut securiùs fallant, bonorum personas & mores profitentur, omni vitio coinquinati; & sicut Redemptor dicit: labiis illum honorant, cor autem ab eo longè remotum est. Operæ pretium est, intueri plurimos,

rimos, qui passim ubiquè, præsertim in hominum cœtu, de conscientia, de vitandis malis, de beatâ vitâ, de Divino cultu ità frequenter disputant, ut nihil à Sanctissimis viris differre videantur. Si quis autem illorum vitam subtiliùs inspexerit, diligentius consideratit; reperiet eos probris omnibus contaminatos, nil aliud quærere, nisi quemadmodum, deceptis populis, potentes ac locupletes fiant, alienæ fortunæ invidi & insidiatores, superbiâ tumidi; & imprimis hoc malum, hæc pestis Respublicas invasit. Qui enim in civitatibus honores & Magistratus cupiunt assequi (& illos præcipuè, quibus opes possunt comparari) ante omnia se fingunt Divinitatis cultores; Sacra jejunia, orationes, Missarum solemnia frequentant; justitiam in ore semper habent; alienas injurias, malos in Republicâ mores verbis acerbissimè detestantur: at cùm optatum sunt gradum assecuti, priora, quæ fingebant, valere sinentes, tunc demùm quales sint se ostendunt; avaritiâ, scilicet, crudelitate, superbiâ, immanes; ad flagitia & proditiones promptos ac paratos. Qui verò non hac incedunt viâ, tamen sua Reipublicæ commodis præponunt, & nihil faciunt aut consulunt, nisi quod sibi ipsis videatur conducere. Res autem publica deseritur. Quotus enim quisque est, aut jamdiu fuit, qui vitam suam, liberos, fortunas omnes pro Patriæ commodis paratus fuerit abjicere? seu qui gravitate morum, egregiâ prudentiâ, optimis consiliis, magnâ eloquentiâ civium animos consueverit regere, & ad rectum iter flectere? Quin

potius omnibus in locis pessimus hic cunctis inolevit mos; frontes lætas ostendere, omnia polliceri, fidem omnibus promittere) factis verò contraria agere; malis artibus quemque allicere; suæ potentiæ studere; seditiones & procellas civiles concitare; modò harum, modò illarum partium esse; non ad voluntatem suam, sed aliorum loqui; verba, consilia hominum captare, atque illa aliis clàm referre; indignos quosque ad dignitates provehere, dignis verò & bonis insidiari, invidere. Undè, non optimus quisque ad Magistratus & officia, sed impudentissimus nequissimusque deligitur. Has tu Respublicas antiquis illis comparabis? Ubínam sunt Catones, Lælii, Scipiones, Fabii, Claudii, Fabritii, Aristides, Solones, Lycurgi, & horum similes infiniti? qui jamdiù suas Provincias, suas Civitates illustrarunt? Tales, ut retuli, sunt hodiè hominum artes, quibus se beatos fore persuadent, & eò ampliús, quò sua uberiùs desideria consequuntur: Istis, qui aut Philosophiæ, aut cæteris bonis artibus vacant, illudentes; eos planè beatos arbitrantes, qui fortunæ muneribus abundant, reliquos verò, vanos & insipidos qui literis incumbunt, sapientiâ divites, pecuniâ egeni. Quo circa evenisse vidimus, ut perpauci sint qui bonarum artium doctrinâ delectentur, præterquàm Juris Civilis, aut Canonum, non amore quidem scientiæ, sed quia hujusmodi facultatibus, quibus omnia reguntur, omnes indigent; & ideò ex illis faciliùs pecunia & honores cumulantur. Quas enim tu hodiè Philosophorum, aut Rhetorum, aut Poetarum,

sicut

ſicut olim ſcholas vides? aut quos nobiliſſimos Mathematicos vidiſti? & ſi hæc nunc rara ſunt (quo tempore parumper literarum ſtudia ſurrexerunt,) ſuperioribus certè propinquis ſeculis vel nulla fuerunt vel rariſſima. Tunc enim nulli penitùs Poetæ, nulli Oratores, pauci Philoſophi, reperti ſunt, & illi ipſi nedùm antiquorum ingenia vincere, ſed ne ad illa propius accedere voluerunt, ſicut ex eorum libris licet diſcernere. De noviſſimis eadem etiam poſſumus dicere, quorùm doctrina ſeu eloquentia nequaquàm veterrimis ſunt comparandæ. Nec certè ſe meliùs nunc diſciplina militaris habet; nulla in Ducibus bellorum peritia, nulla in militibus modeſtia, fortitudo, aut continentia; nulla Ducum reverentia reperitur; in hoſtes ſunt timidi, in amicos feroces, contumelioſi, immanes, & mercede conducti; nil aliud quærunt, niſi quemadmodum auro plurimo abundent, & miſeros decipiant Populos, ſeu Principes: neque enim illis curæ eſt, bella finire, ſed immortalia prorſùs facere; undè rarò ab eis aliquid egregium perpetratur facinus; & nedùm urbes, ſed nec etiam exigua oppida, ſeu parva caſtella, niſi vix atque anxiè perrarò expugnantur. Nullus in eorum caſtris ordo, nulla prorſùs viget diſciplina, non caſtris idoneum locum capiunt, non illa vallo & aggeribus & ligneis turribus circundant; non cuſtodiæ, non vigiliarum, non cibi, non quietis modus adhibetur, quiſque ſibi Dux eſt & Magiſter; & dum in prælio ſunt, ità ſe acies atque ordines confundunt, ut nullum aut exiguum Ducis officium eſſe poſſit,

& omnia temeritati fortunæ committantur. Armis autem ità onerantur Equites, ut vix integram horam in ipso pugnæ discrimine queant sufferre, fracti armorum pondere, ac debilitati: & si quando accidit, ut ex equis descendendum sit, nullius sunt aut roboris, sed velut stupidi & enervati facillimè capiuntur. Mirari etiam soleo, cùm lego, antiquos magnos exercitus invias penè alpes transisse, longinquas Provincias peragrasse, inopiâ rerum circumventos tamen se sustentasse, difficultates, labores omnes supra humanam fidem tolerasse, exercitus plurimos fudisse, urbes, multas, castella innumerabilia cepisse: quânam facie, quo jure hi nostri Duces aut milites se illis anteponunt? viribúsne corporis? At illæ ex bonâ corporis habitudine, ex continentia & exercitatione assiduâ solent perfici & augeri. Sed, si gravissimis auctoribus credimus, robustiora tunc corpora, quàm nunc tellus producebat. Majora certè de illis fortitudinis facinora, quàm de nostris prædicantur, atque etiam crebriora. Illi item semper in armis, in laboribus variis, continuò corpus exercebant, nunquàm otiosi: Nostri verò maxima temporis parte in delitiis & conviviis, inter scorta & libidines ebrietatésque versantur: nullo imperio, nullâ disciplinâ coërciti, An astu, seu dolis? Sed pleni sunt historiarum libri, quibus liquet, maximos Duces magnis consiliis, profundo astu, nihil temerè, sed graviter omnia gessisse; magísque apud illos laudari solitos, qui iudustriè prudentérque se habuerunt, licet à fortunâ destituti; quàm qui nullo consilio nullis artibus ho-

stes

ſtes ſuperarunt. An tenuitate victus, vel animi magnitudine? At illis cibus non niſi durus & auſterus erat; delicatas epulas omninò neſciebant: magnitudine animi ita præditi, ut nullum laborem, nullum penitùs periculum recuſarent, cùm victos mors maneret, aut miſerrima ſervitus. Sed iſti, cùm poſſunt, lauta obſonia, pretioſa vina diligentiſſimè inquirunt;& nulla alia re,niſi timiditate inſignes, ita ſe armis tegunt, ut nullum in acie,niſi laſſitudinis periculum ſubeant: ex hoc præcipuè inutiles. Unde accidit,quod in magnis præliis, in multorum numero, vix decem ferro pereant: gravia etiam, ſi quando imminent, pericula,ignaviſſimè fugiunt,nè in hoc quoque parentes Ducibus. An celeritate res conficiendi? Sed illis præcipua cura ſollicitudinis erat & citiùs Provincias peragrabant, nationes ſubigebant, urbes expugnabant,quàm iſti ſe ad iter cum ſuis impedimentis præpararent: quos ſi in expeditione paulùm cibi inopia preſſerit,incepta deſerunt,nec mercenarii Duces ſeu milites ſub imperio poſſunt contineri,& decem millibus hominum vix ſufficiens victus poteſt inveniri. Poſtremo illud libet etiam referre quod veteres Duces, Militeſque inter ipſa bella, Sacra, cærimonias, ritus omnes erga ſuos Deos obſervabant; eorum templa atque aras præcipuè venerabantur; & ab illis, ante omnia, felicitatem in præliis precabantur; nil virtutem ſuam profecturam arbitrantes, niſi Deos propitios habuiſſent.Contra verò quicquid blaſphemiæ ac ſceleris in Deum,aut illius Miniſtros dici, fieri, vel excogitari poteſt, dicunt & faciunt

ciunt nostræ ætatis Militares Viri: Nec occulta refero sed omnibus nota & manifesta. Quocircà magnoperè Dei patientiam admiror, quòd non illos jamdiù hiatu terræ absorbuerit, ut ab eorum injuriâ liber fieret terrarum Orbis. At enim hujusmodi hominum scelera hi, quos Clericos aut Religiosos appellamus, sanctimoniâ, exemplis & increpatione sublevant; & eorum vita atque orationes apud ipsum intercedunt Deum, ut tantorum malorum obliviscatur; & supremâ suâ pietate, vitia nostra cum eorum virtutibus compenset, & nobis juxta demerita, pœnas meritas non infligat. Imò verò ità turpiter vivunt, ita se scelerum maculis inquinant, ut si quis mores ac vitam illorum indagarit, reperiet nos in omni vitiorum genere longissimè ab illis esse superatos; ut magis timendum sit, ne ipsorum luxuries, velut magis abominabilis, nobis, qui illam toleramus ac fovemus, causa sit malorum omnium. Quis enim existimabit eorum preces, quas in Templis fundunt, prodesse hominibus, quæ eosdem non juvant: quoniam in Literis refertur Sacris, quòd non pœnitentes peccatores non exaudit Deus? Absonum enim & rationi contrarium est, pro suis aliquem & alienis delictis deprecari animo depravato & ad ipsa flagitia semper prono. Tali quidem orationi corda discrepant, quorum intentio Deum ipsum non latet. Quo fit, ut hi, quos nobis velut Magistros & Custodes dedit Omnipotens, ut quorum precibus & meritis peccatis hominum ignosceret; malis exemplis & contrariâ, quâ ducunt viâ nos una secum in præcipitium

tium trahunt. Populi namquè qui literarum non vacant studiis, dum frequentes scelerum labes in Pastoribus ipsis conspiciunt, eò erroris adducuntur, ut vehementer dubitent, an vera sint, quæ Divinis præceptis & eruditionibus illis sunt tradita; quoniam existimant, si præceptores ipsi, quæ prædicant, vera esse crederent, nequaquam tam abominabiles ritus sequerentur, nec cum ipsorum vitâ pugnaret oratio. Intueri licet Cardinales, Episcopos, curiam deniquè totam, quibus maximè vacent officiis. Nonnè liquet universis, quòd illorum vel præcipua cura est, avaritiæ, crudelitati, gulæ, luxuriæ inhærere: Ecclesias, Beneficia omnia, indulgentias, justitiam ipsam, venalia, habere: miseros Christianos fallere; litibus infinitis implicare; discordias & scandala inter homines serere: cum omni pompâ, servis plurimis stipatos incedere; nihil deniquè aliud quærere, nisi quemadmodùm cuncti eos timeant ac ut Deos venerentur. At si saltem inter tot mala vel disciplinis ipsi incumberent, vel earum peritos item viros optimos diligerent, essent quippè minore odio digni, ut potè qui se non omninò virtutis inimicos profiterentur. Cùm verò ipsi bonos omnes & Literatos oderint & ludibrio habeant, quis posset tales homines ferre? quis non debet eorum ritus, mores & superbiam detestari? Novi ego plures nostra ætate viros doctissimos, qui cùm omni conatu, præter quàm pecuniis, niterentur; nullum aut exiguum in curiâ locum invenerunt. Contra verò si qui fuerunt, vel sunt, adulatores, mimi, lenones, aut scelerum ministri,

vel pecunias offerentes, hos cupidissimè recepe-runt; illis beneficia, illis honores, illis officia con-cedunt. Quo fit, ut etiam qui à naturâ bona sunt indole, acerrimo ingenio; intelligentes nihil aut parum in virtute opus esse, se se tempori acco-modant, & quàm unicam ad consequenda præ-mia viam cernunt, illam capiunt. Undè accidit, sæpiùs optima ingenia corrumpi, & in præceps ferri; cernunt enim qui in virtutibus confi-dunt, alios ad honores provehi, se verò pro nihilo haberi aut duci, atque illud à bono poeta verissi-mè dici; magnos, scilicet, & locupletes didicisse jam tantùm admirari, tantùm laudare disertos. Atqui morbus iste non solùm apud ipsos cleri Principes, verùm etiam apud omnes ferè Religio-sos increbuit. Dies certè me deficeret, si pergam sigillatim Sacerdotum, Fratrum, aut Monacho-rum, adulteria, stupra, lenocinia; avaritiam, pro-ditiones, discordias, improbitatesque referre. Il-lud verò in summâ dixisse velim, quod omnibus ferè manifestum est; longo jam tempore, magna omnia flagitia aut per illos, aut cum illis esse per-petrata. Quò magis stomachari soleo, audiens quosdam in suggestis, non spiritu ductos, sed inani gloriâ ea frequentissimè carpere, quorum ipsi principes & artifices reperiuntur; nec fermè aliud inquirunt, quàm, ut devotos plurimos ha-beant, quorum marsupiis & substantiâ fruantur, & cum quibus aliquando voluptates expleant suas. Vidimus nuper quendam Minorum Ordi-nis Fratrem, qui adeò cæcas hominum mentes deceperat, ut omnes post illum abirent, velut san-

ctum

ctum & mirabilium factorem operum. Vulgò enim fama erat, ipsum plures variis oppressos languoribus sanasse, cæcis visum reddidisse; audire surdos, & mutos loqui fecisse. Ipse verò non ut Sanctos decet, hujusmodi gloriam fugiebat; sed ultrò se offerens, miracula ipsa velut mercem aliquam pollicebatur, & non solùm vulgus; sed etiam Fratres illi astipulabantur, ad id nimirum intenti, ut obsonia & eleemosynas haberent crebriores, atque illas nacti, populos clam suæ temeritatis irriderent. Stupor erat, cernere circa illum catervas languentium, qui undiquè confluebant, turbam gentium infinitam, quæ per oppida & vicos illum sequebatur; & cum nihil penitus faceret, quod esset admiratione dignum; cum deniquè plures nossent ipsum publicâ infamiâ notatum, tamen is erat animorum ardor, ea cunctorum fides, ut nihil quo vanior eorum opinio fieret, auribus admitterent. Res fuit profectò pessimi exempli, ut quæ apud multos verissimas sanctorum res gestas in dubium revocaret; quod intelligerent eadem etiam tunc evenire potuisse; non rectè tamen, nec sapienter judicantes. Quorum enim vita cum operibus verè fuit admirabilis, eorum perpetua & stabilis permansit gloria quorum verò fucata coloribus falsarum rerum fama exorta est, quià fragili fundamento nitebatur, citò corruit, atque obscurata est; sicut de isto accidit, cujus nomen penè ex hominum memoriâ deletum est, & qui tandem ignominiosâ morte vitam finivit suam. Sed redeo undè digressus sum. Sæpenumerò quoties mecum repu-

to, quales se nobis præstare debent clerici; quàm immaculatos, quàm inreprehensibiles, ut Apostolus ait; quot & quàm mirabili virtute, peritiâ, prodigiis multis, priscis temporibus ex illis claruerunt, summis in angustiis & inopiâ rerum omnium constituti, abjecti, viles, & pro cœno habiti; mirari cogor, quænam fuerit causâ, quâ hi nostri temporis sacerdotes tantum à majoribus suis degeneratint. Illi enim undiquè circumsepti inimicis, fame, frigore, persecutionibus afflicti tamen firmo in proposito permanebant, & nil penitus moliebantur quod summo DEO displiceret; parati ne secùs agerent, vitam ipsam relinquere, quâ nihil carius apud mortales esse potest. Hi verò in pace, in otio, inter Christianos, in divitiis multis ab ipso DEO positi, vehementer ingrati inter se certant quonam modo alter alterum vitiis possit superare, & seculares docere ipsorum improbitates imitari. Illi enim docere debent nos verbo quidem & exemplo, quòd DEUM & Dominum nostrum super omnia diligamus. Ipsi verò, DEO ipso relicto, in terrena rapiuntur & caduca, & ut ea consequantur Divinis Officiis incumbunt non devotione aliquâ, nec fide, sed ut per hasce vias suis concupiscentiis fruantur, Hypocritæ tristes, DEO invisi. Item verbis instruunt, ut nos invicem amemus, ut concordes simus, ut nulla inter nos scandala feramus: at ex eis alius alium gravi odio, seditione, crudelissimis inimicitiis insectatur, & ità inter se discordiis, ambitione, invidiâ maledictis æstuant, ut in eorum conventu nulla quies, nulla pax possit

ſit reperiri. Hortantur aliquando populos ut alienis mulieribus, ut à puerorum coitu, ut à furto, à rapinis & injuriis abſtineant, ſed ipſi adulteria, fornicationes, ſtupra, furta, rapinas, frequentiſſimè exercent: ita ſecularibus infenſi, ut nullum injuriæ genus prætermittant. Quibus rebus fit ut pro paſtoribus, ſicut ajunt lupos habeamus. Sanctum aliquem miraculis clarum, multos ex eis doctiſſimos, jamdiu vidit nemo. Quinimo, quos vocant ſeculares clericos, imperitos ferè omnes cernimus. His igitur, quæ ita breviter perſtrinxi, ſatis liquet, niſi pervicaces velimus eſſe; noſtræ aut ſuperiorum ætatum viros antiquis longè impares fuiſſe, & ferè in cunctis inferiores.

Tum ego. Non inficior quidem ex viris illis, quos prima ſecula tulêrunt, multos fuiſſe claros atque illuſtres, ſicut ipſe dixiſti; nec quiſquam eſt à literarum ſtudiis non abhorens, qui id planè non fateretur. Addo etiam, ex eis nonnullos extitiſſe in ſuo quemque genere virtute tam eximiâ, ingenio ita mirabili, fortunâ tam ſecundâ, ut eis ſimiles nulli poſteà reperti ſint. Et ut de pluribus ſileam fatemur Caïo Cæſari, Magno Alexandro, Scipionibus, Hannibali, Pompejo, Pyrrho Epirotarum Regi, Cajo Mario, Camillo, Fabio, & quibuſdam aliis tum Græcis tum Latinis, in re militari neminem æqualem reperiri potuiſſe. Addo etiam, ſi placet, fuiſſe plurimos, licèt non ita in arte illâ ſublimes, tamen egregios valdè ac probatos duces. Milites etiam illorum temporum fuiſſe meliore diſciplinâ, majoribus viribus, majore continentiâ præditos, & in omni actione

bellicâ magis exercitatos, quàm hi quos vel nostra vel superiora secula viderunt: non omne quidem nec omnium locorum, sed Latinos, aut Græcos, sive etiam Afros. Neque etiam in Philosophiâ quemquam alium Platoni, Aristoteli, Theophrasto, Carneadi, & si qui fuerunt illis similes, posse comparari. Nec in Eloquentiâ Ciceroni, aut Demostheni, aut Æschini, Demadi, Lysiæ, Isocrati, Crasso, Antonio. Nec in Mathematicis Ptolomæo, Euclidi, Nigidio. Nec in Historia Livio, Sallustio, Herodoto, Thucididi. Nec in Poëticis Homero, Pindaro, Sophocli, Menandro, Euripidi. Aut ex nostris Virgilio, Nasoni, Statio, Plauto, Terentio, Juvenali, Horatio, par aut similis quisquam ferè posset inveniri. Similiter de reliquis artibus censeo, natura enim in omni arte ac doctrinâ ita quosdam mirabiliter effinxit, ut instar quoddam & exemplum aliis facere velle videretur. Sic etiam DEUS in Ecclesiæ primitiis sanctos quosdam eò signorum & eruditionis gratiæ provexit, ut nulli posteà tales apparuerint; nec immeritò. Cum enim totus orbis falsis Deorum figmentis, vel (ut veriùs loquar) illusionibus Dæmonum esset imbutus, & ubiquè vanis idolis sacra fierent; maximis prodigiis, divinâ sapientia, multis animæ, corporisque passionibus tam inveterati errores erant repellendi. Idem etiam in prudentibus viris evenisse reor, quorum aliquos ab initio penè divinos in tradendis legibus & constituendis conservandisque civitatibus constat fuisse: quibus posteà æqualis evasit nemo. Tibi etiam persuadeas velim, juxtà Sallustii senten-

ſententiam : Res nempè Antiquorum geſtas ſatis amplas ac magnificas fuiſſe, verùm ea vis ingenii apud earundem ſcriptores fuit, ut mediocres res plerumque etiam parvas, pro maximis ſuâ eloquentiâ fecerint videri. Nonnulli etiam, ut Auguſtinus ait, dùm ſe hiſtorias ſcripturos profitentur, non ſolùm hiſtoriam, ſed etiam laudes conſcripſerunt & non ſolùm laudes, ſed vituperationes: prout enim quiſque vel amabat, vel oderat; ità in hiſtoriis laudat, vel inſectatur, ſeu veritati rerum addit, aut detrahit. Quamobrem ſicut Polybius refert & Joſephus etiam teſtatus eſt; multa in hiſtoriis contraria, varia, diverſa reperiuntur. Etiam quibuſdam mentiendi cauſa fuit, quod res auditas, non viſas, & ab antiquiſſimâ memoriâ repetitas referebant. Unde apud Græcos maximè innumerabiles fabulæ in eorum libris reperiuntur. Latini quoque nec talis culpæ inſontes extiterunt. Apud Livium ſanè relatum eſt; adeò varios & ſæpè diſſidentes ſcriptores ipſos rerum fuiſſe, ut ipſe ſcriptum reliquerit; quod cui aſſentiretur, non haberet: & alibi dicat: nullum in hiſtoriâ mentiendi modum fuiſſe; id eſt, Auctores pro libito ſua literis mendacia tradidiſſe, non veritati ſtudentes, ſed quemadmodum ſuâ eloquentiâ ſua ingenia celebrarentur. Itaquè illa veterum geſta, quæ ſolemus admirari, etſi magna fuiſſe crediderim, non tamen qualia ſcriptores ipſi demonſtrarunt; nec etiam aliquandò talia, quòd non ab aliis poſteà majora, vel paria ſæpe numerò ſint facta. Sed deploranda eſt temporum qualitas quòd ab octingentis ferè citra

elapſis

elapsis annis tanta Scriptorum penuria secuta est, quantam nulla secula meminerunt: quod idcircò accidisse reor, quoniam nutante jam Romano Imperio & in occasum vergente, Barbari, Græciam & Italiam ingressi, omnem vivendi normam mutaverunt; & cum essent literis infensi, atque ideò illarum periti nullum propositum præmium viderent, tacere, quàm monimentis res sui temporis gestas tradere, maluerunt. Quo circà quàm multa tum bello, tum pace inclyta facta penè oblivioni data sunt? Neque opinor ego, tùm defuisse ingenia doctissimorum hominum; quoniam liquet per ea tempora multos fuisse claros, & in omni literarum genere peritos viros, qui si animum ad historiam applicuissent, forsitan non minore, quàm priores quidam eloquio valuissent scribere. Illa etiam fortè suberat causa, quod Christianæ Religionis homines doctissimi, magis in Sanctorum rebus gestis, & defensione fidei, quàm in hujusmodi historiis laborare voluerunt: & cum ea scribendi facultas jam obsolevisset, alio jam semel conversis animis, etiam post exactum Barbarorum dominatum usque ad hæc tempora historia penè muta facta est, & præstantissimorum hominum memoria obliterata. Sic res gestæ Theodosii clarissimi Principis, & plurium aliorum Principum, ac etiam Belisarii, Stiliconis, & plurimorum Ducum, perierunt. Quam multa inter hæc tempora, in Gallia, in Germaniâ, in Asiâ, in Hispania, in Italia gesta sunt, quorum nulla, aut exigua extat memoria; quæ si Livium scribendi magistrum habuissent, amplissima, &

vetu-

vetustissimis illis simillima viderentur; sicut ex his satis constat, quæ à quibusdam breviter annotata sunt, vel ab his etiam spripta plenius, quorum libri sine peritia, sine ornatu eloquentiæ conditi in tenebris ipsis remanserunt in paucorũ manus delati; in quibus legi ego jam plura & maxima memoratu digna. Convenère jam multi Christianorum Principes, ut Hierosolymam urbem & Christi sepulchrum ab infidelibus recuperarent; qui cum exercitu moventes, totam fere Assyriam & Armeniam & omnem Judæam subegerunt; plures exercitus hostium fugarunt & in ipsis Hierosolymis per multos annos clari successerunt Reges; qui parva manu res dictu incredibiles gesserunt. Fuit item (parùm ante ætatem nostram) vir genere Scytha, Tamberlanus nomine, qui cum ingenti exercitu omnes penè Orientis provincias subegit; & maximum Teucrorum Regem fudit ac cepit; Damascum, nobilem urbem, & Oppida innumera expugnavit; vir industriæ, prudentiæ, gravitatis maximæ; cujus castra velut civitas quædam videbantur; summâ severitate, magnâ justitiâ omnia regebat. Nullum in castris illis furtum, nulla rapina, nulla violentia committebatur: duci millites summo parebant studio, & pro illius jussu alacres pericula omnia subibant. Horum res gestas si qui Auctores digni celebrassent, quàm magnæ, quàm admirabiles, quam veteribus illis similes viderentur! Fuerunt etiam ætate nostra & superiori, in Britanniis, in Galliâ, in Hispaniâ clarissimi & memoria digni Reges, Principes, Duces, quorum fama penè dele-

deleta est. Sed ut alios omittam, & de Latinis loquar, vel qui inter Latinos sunt versati; legisti tu aliquandò libros à Leonardo Arretino priscâ eloquentiâ conscriptos? In quibus dum Florentini populi res prosequitur memoria dignas, omnem Italiæ historiam annorũ plurium describit, in quâ tam multa sunt memoratu digna, ut quicumque libros illos diligenter legerit, existimet necesse est, quæ ab ipso relata sunt, non multum ab illis differre, quæ de claris Antiquis viris referuntur. Ibi inter cæteros contemplari licet Caroli Regis, qui viribus optimarum partium Florentiam restituit; Florentini populi; item Huguccionis Fagiolini, Rufi Castrucii, Guidonis Arretinorum Præsulis, Henrici Principis, & Roberti Regis facta egregia. Ibidem etiam licet perspicere Mastini Mediolanensis Archi-Episcopi, Galeactii ejusdem civitatis Ducis, Alberici Comitis, Jo. Augi Florentinorum Ducis, Galeactii Mantuani, Petri Farnesii, Galeactii Malatestæ, & aliorum plurium excelsa opera. Quæ omnia, si Leonardus non fuisset, jacerent in obscuro & omninò apud hominum memoriam deperissent, Quod de Romanis & Græcis evenire necesse erat, si suarum rerum scriptores egregios non habuissent. Quamobrem non ætas nostra, aut superior, culpanda est, quæ multos habuerunt illustres viros, sed dolendum est potiùs, eis meritum scribendi præconium defuisse; cujus defectu etiam præstantium veterum nomina non pauca obscurata sunt. Et quemadmodum inter hæc quæ memoravimus, tempora bellicæ laudis gloriam floruisse demonstra-

ſtratum eſt; ità etiam conjectari licet, & aliquorum literis ſatis conſtat, multos tunc fuiſſe prudentes, ſanctos, & innocentes homines: plurimos etiam claruiſſe in omni doctrinæ genere, ſicut eorum libri demonſtrant, quos in hominum manibus videmus verſari. Sed de his poſteà latiùs. Nunc ad incepta redeo. Vidimus ætate noſtra Philippum Florentiæ natum cognomine Hiſpanum, qui pro ſuo præſtantiſſimo Principe Sigiſmundo Romanorum Rege dimicavit cum bellicoſis gentibus ſæpè, fortiſſimè, ac feliciſſime, ac Provincias nonnullas ejus imperio adjecit. Item Franciſcum (Carminiolam cognomine) Venetorum rei bellicæ ducem, qui maximos exercitus ſummà diſciplinâ, præclaro ordine, magnâ cum juſtitiâ regebat; nec quiſquam adeò magnus erat, qui non ejus, nedum juſſis, ſed nutibus obedientiſſimè pareret. Fuit vir obſcuro genere, ſed qui præſtantiſſimorum gloriam adæquarit, & imprimis pro Philippo Mediolanenſium duce, deindè pro venetis bella ingentia geſſit, confecitque ſæpenumerò ſecunda fortuna uſus. Eodem ferè tempore Biordus ex Peruſia; Carolus ex Arimino, & una ſecum Fratres militares viri & Duces egregii; Fazinus ex...; Otho ex Parma. Martinus ex Faventia; Tartalia ex Avello; Paulus ex urbe Roma; Nicolaus ex Tolentino; Michaël ex Cotiniola magnâ gloria floruerunt, Nec non antè iſtos parumper, ex Florentia urbe fuère duo bellicis laudibus inſignes, Nicolaus ſcilicet Acciajolus, cujus etiam prudentia & virtute longo jam tempore Apuliæ Regnum gubernatum fuit: item

item Mannus Donatus; cujus in re militari egregia extant monumenta, quæ ipsum summis laudibus extulerunt. Eadem ferè tempestate clari habiti sunt Bonifacius Lupus Parmensis, ex Camerino urbe Rodulfus varanus. Verumtamen inter omnes istos emicuerunt præcipuè viri duo, virtute ingenti, gloria sublimi, Sforzia, scilicet, ex Cotiniola oppido, Braccius item ex Montone seu Perusia civitate; quorum alter integritate & fide eximia præditus, in bello manu fortissimus & summus Imperator, adversa fortuna raro, secundâ frequenter usus amplissima rei militaris facinora edidit, quæ si quis singulatim velit prosequi, magni voluminis modum excederetur: alter verò ingenio, celeritate, audacia fretus Urbes, Castella multa, & Oppida vi & astu (cujus erat profundus artifex) cæpit, & ditionis suæ fecit, exercitus plures fudit, victoria semper potitus, nisi cùm apud Aquilam Urbem victus fuit; ac etiam in prælio ipso fortissimè dimicans, cæsus; qui si tunc victor evasisset, proculdubiò Apuliæ Regnum occupasset, & sicut multorum fert opinio, majori Italiæ parti imperitasset. Hi haud minoris gloriæ successores reliquerunt, ipsi Braccio Nicolai duo unus, videlicet, Piccinus cognomine, alius ejusdem Braccii nepos, successere: duo belli fulmina, quorum res præclarissimæ in ore omnium sunt, nullâ ex parte ipsius Braccii rebus inferiores. Sforziæ verò successit Franciscus filius, magnitudine animi prudentiâ, scientiâ rei militaris, admirabilis, qui non solùm suæ ætatis duces, sed plures etiam Antiquorum supera-

peravit: eorum quos suprà memoravi (Bracci, scilicet & ejusdem successorum) sæpe victor. Hic, cùm adolescens esset patre amisso, cùm exercitus imperium recepisset, brevi tantum effecit, ut militibus carus esset, & cuncti existimarent, futurum aliquando, ut ejus præclaris factis præteritorum ducum fama obscuraretur, & ad summam potentiam promoveretur, sicut postea evenit; & imprimis apud Aquilam Urbem ejus virtus emicuit. Nam adversus Braccium pro Pontifice militans, præcipuum victoriæ momentum fuit, nec alium (ut ferunt) Braccius extimuit magis. Deinde cum Philippo Mediolani Duce stipendia faciens: dexteritate morum, & magnis operibus in tantùm ipsi Duci carus fuit, ut omnes apud ipsum benivolentia & caritate superaret, & ab ipso in generum asciscceretur ob altam ejus indolem, quæ majora de ipso videbatur polliceri. Deindè à Philippo ipso discedens, Picenum cum exercitu ingressus, pulsis hostibus, oppida & civitates omnes armis recepit, & diu in illis locis justè clementerque dominatus est; & interim Florentini populi & Venetorum Dux factus, in omnibus eorum bellis cuncta ipsorum loca tutatus est, & contra hostes sæpe dimicans, semper egregiâ victoriâ est potitus; & inter reliqua raræ virtutis opera illud præcipuè memoratur, quod cùm Veronam Urbem cœpissent hostes, ipse rapto agmine, movens celerrime, fusis hostibus Urbem ipsam Venetis recuperavit, tandemque arbiter pacis inter cunctos Italiæ Principes & Respublicas factus, omnia egregiè composuit cum summa laude & gloria?

 Rever-

Reversum ex Galliâ & in Exio civitate commorantem novi postea casus exceperunt. Offensus namque ex pace illâ Pontifex, Nicolao ipso Piccino, & nonnullis aliis mercede conductis, bellum ingens adversùs ipsum concitavit. Quo in bello victo prius levibus præliis Nicolao, deinde ejus filio, & Pontificis legato ingenti pugnâ fusis ac fugatis, in pace aliquam diu mansit. Verùm postea & Aragonum Regis potentiâ & suorum dolis ac proditione circumventus quas possederat civitates omnes amisit, nunquàm tamen in prælio victus; Et cum socero in auxilium proficisceretur, ipso vitâ functo & exorto inter Mediolanenses & Venetos bello, ipse Mediolanensium belli Dux creatus, ita venetos afflixit, ut eorum Duce atque exercitu magnâ pugnâ superatis, & expugnatâ Placentiâ, ipsi se penè in bello victos faterentur: & erat res haud sanè ambigua, si eorum, qui Mediolani plurimùm poterant, sana mens fuisset sed illi suspicantes nè forsitan, devictis Venetis, pro se ipso dominatum assereret, & nimio sucessu illis fieret formidabilis, omnes ejus, post victoriam, conatus impediebant. Quâ re animadversâ (neque enim obscura erat) mutato consilio, & pace cum Venetis factâ, contra ipsos Mediolanenses arma convertit, & eorum oppidis partim vi, partim metu subactis, & obsesso tandem Mediolano, plurimo sudore, maximis periculis, Veneris etiam contra nitentibus, civitatem ipsam, fame & armis maceratam, ad deditionem compulit; posteaque unâ cum Florentinis sociis atque amicis adversus Venetos

bellum

bellum gerens eorum potentiam attrivit, eósque penitus ad mare & classes compulisset, amissis, quas tenebant in Italiâ urbibus, si ad bellicos sumptus pecunia suppetisset. Ejus igitur coactus inopiâ, & quod etiam quosdam ex suis ducibus non in fide mansuros animadverterat, pacem non invitus Venetis concessit unà cum Florentino populo, cujus maximè opibus fuerat sustentatus. Nunc verò in pace populos regens, mansuetudine, justitiâ, caritate incredibili cunctis pulam fecit, se non minorem pace quàm bello virum esse. Hunc tu non præstantissimum, non omni laude, prædicatione, historia dignum judicabis? aut omninò pertinaciter defendes, ætatem nostram omninò egregiis viris vacuam esse? Talibus tu viris, quales supra memoravi, militarem disciplinam, industriam in conficiendo, celeritatem in agendo, audaciam, aut fortitudinem contendes defuisse, aut eorum exercitus non fuisse fortes atque ad omnia pericula intrepidos? Neque negaverim ego militaris rei formam atque ordinem in plerisque ab Antiquorum variatos institutis. Illud affirmare ausim, quod, scilicet, hæc, quam videmus, disciplina nequaquam inepta videri debet, aut contemnenda: neque enim si à vetere illâ in nonnullis discrepat, propterea est respuenda. Nam & tempestatibus illis non omnes eodem more atq; usu militabant nationes; aliter nempe in plerisq; Romani aliter Græci aliter Pœni utebantur: neq; illis eadem arma, seu instrumenta bellica, nec idem erat equorum usus; quin etiam ex Romanis Ducibus multi minime eodem ritu,

ſed diverſis modis iſtruebant acies. Idem apud Græcos & Carthaginenſes erat, quos inter non eædem erant vigiliarum,ſtationum,aut cuſtodiarum leges; omnes tamen peritiſſimè in bellis verſari ferebantur, & ex eiſdem celeberrimi nomine Duces emerſere, bellicis laudibus cumulatiſſime ornati. Atque ità ferè cunctis in artibus eveniſſe conſtat. Plurimi namque Philoſophorum ſuo quiſque ſcribendi genere ornatè copioſéque Philoſophiam libris illuſtrarunt ſuis. Eandem ergò tam diverſimodè aggreſſi, magnâ omnes gloriâ non caruerunt, ità cujuslibet varius ſcribendi mos probatus eſt. Inter Oratores ipſos dicendi agendique varietas vix poteſt enarrari, vix inter Pictores, Architectos etiam,& aliarum Artium magiſtros;quorum tamen, ut ait Cicero, dicta, factáque probatiſſima fuerunt, quanquàm in multis diſſimillima. Illud quoque naturâ ipsâ duce & rerum experientiâ cogimur agnoſcere, quòd ſcilicet,non eadem lex aut mos idem omnibus in locis convenit, nec in omni tempore, neque inter omnes. Ex quibus ſi pervicaces eſſe nolumus, ſatis liquere arbitror: non propterea hujus temporis militiam improbandam eſſe, quòd in nonnullis ab antiquis diſcrepet inſtitutis, modò ſit rationi, locis, temporibuſque accomodata; ſicuti eſſe, ipſa docet experientia. Et cùm pleraque à te dicta,ſim admiratus, illud imprimis non mediocriter admiror, quod videlicet, affirmare auſus es: nullum caſtrorum munitionem,nullam diſciplinam, nullum ordinem in illis eſſe. Arma quoque ipſa deteſtatus es; quæ noviſſimè ut ilterque

terque adinventa; laudare debuisti. Exercitui quidem unus præest Imperator; cujus in manu vitæ est necisque potestas; & sicut olim Tribuni centurionésque, ita nunc plurimi, ordines Militum ducunt sub ejusdem ducis imperio atque auspiciis, qui errata militum severissimè solet coërcere. Cùm iter faciunt, redacti in acies, decorè incedunt, ad subitos casus parati, speculatoribus præmissis, ne quis eos improvisè adoriatur. Cùm verò faciunt castra; si procul sunt hostes, locum idoneum & naturâ ipsâ munitum deligunt, ne quis eos nisi temerè possit adoriri; si autem in propinquo sunt hostes, tunc castra ipsa muniunt, & circum ea fossas latas & aggeres ducunt, locum eligentes, unde aquandi & commeatus copia possit haberi. Præsto semper sunt, qui noctu, qui luce armati custodiunt castra, quique, si quò opus est, ducem ipsum adeunt; Et si quid grave immineat, quod si agendum cum Imperatore ipso, exercitus primores conveniunt, & re vehementer discussâ, consilium capiunt; & si qua sunt, quæ Dux milites latere velit, dissimulatione, silentio, fallaciis tegit. Cùm verò collatis signis est dimicandum, equitum instruitur acies pluribus ordinibus, intervalisque disposita. Sæpenumerò à latere Equitum alæ; nonnunquàm cum fronte ipso cornua fiunt; acie subsidiis firmata; castris præsidio munitis. Et si in planitie res est agenda, equites in medio circa pedites disponuntur, sagittariis præmissis; si verò in montibus seu asperis locis, pedites præcedunt, sequuntur equites, non ità graves armis, ut sint inutiles, ut posteà

differetur. Civitates & oppida coronâ seu machinis expugnant, bombarda præcipuè, veteribus incognit, cui nullæ arces, nulla resistunt mœnia, & quam multa oppida insignia superioribus & nostra ætate per terrarum Orbem expugnata sunt? Novissimè Byzantium, amplissima civitas, vi & armis capta ac direpta est. Insidiis quoque hostem aggredi, ejus consilia præripere, sua tegere aliud pro alio simulare, hujus ætatis duces sunt peritissimi. Neque semper in hoc genere Romanos pluris fuisse reor. Nam usque ad Hannibalis tempora per rarò illos talibus usos artibus constat; potiùs aperto marte industriè quidem & egregie. Unde ipsum Hannibalem dixisse ferunt; Romanos ad hujusmodi belli artes cæcos fuisse. Arma etiam nostrorum equitum affirmare ausim meliora, quàm vetera, usque habiliora esse. Nam, sicut rerum tradunt Scriptores, Cassidem equites, Loricem, & clypeum ferebant: Ocreas etiam, & ferreas manicas; & cùm talibus essent onusti armis, ab ipso clypeo vehementer impediebantur, altera manu penè Inutiles. At nostris equitibus manus sunt expeditæ, neque ita sunt armis graves, ut non totum in prælio diei pondus queant ferre, modò sint fortes & bellis assueti; quo fit, ut & illis tutiores ab hoste sint, & tamen fortiter agere non præpediantur. Quamobrem arbitror ego, robur exercitus idcircò apud Italos non in peditibus esse, quòd pedes armatum equitem non possit lædere: contra verò equites peditùm aciem, ab eorum armis tuti, facilè dissipant, & cum equis ipsis conterunt, & infestis

festis fodiunt hastis, quibus ferè Antiqui non utebantur. Apud eos autem totum penè exercitus robur pedites erant, à quibus etiam equites longè superabantur, eâ, videlicet, causâ quod vulnerari faciliter poterànt, nec armis ad feriendos pedites tam idoneis pugnabant, armis onerati; sed quæ non ità corpus tegerent, ut securi à legionibus fierent; quod præcipue in Barbarorum equitatu accidebat, quibus non itâ erant armata corpora. Nonnunquam tamen tanta erat equorum vis, ut ipso impetu dissiparent acies, & sæpe in fugam verterent, atque etiam tunc nationes quædam equestri quàm pedestri acie aptiores erant, velut Parthi, Persæ, Armeni, Numidæ. Hannibalem quoque Livius refert, quia equitatu invictus erat, aliquando adversarios vicisse. Libet etiam supradictis addere, quòd non omnes equitum turmas eisdem tectas armis videmus; nam leviter quidam, mediocriter plures, nonnulli præcipuè ferro tecti in prælium vadunt. Quocircà tam varia equestris acies, ad quæ vis belli munera reperitur agilis. Et si forsitan mercede conducti exercitus bella nutriunt, de industria sæpe indulgentes hostibus, & viribus minora facientes, id non præsentis, sed alterius foret controversiæ; neque enim ex hoc militaris industria, sed perfidia ipsa in crimen adducitur; quia, scilicet, quòd mercenarii possunt, nolint perficere. Nam & si quando pro se ipsis bella ineunt, tunc fortissimi, audaces, pugnacissimi apparent: plerique etiam haud infideles fortissimam his, pro quibus merebant, operam navarunt. At si tu veterum histo-

rias diligentiùs perquires, invenies crebertimas ejuſce generis militum proditiones ac perfidias; quæ ſi enumerare pergam, grandis voluminis liber non ſufficeret, & longior, quàm propoſuerim, fieret Oratio. Id nunc tantùm dixiſſe ſatis ſit, quòd poſt Claudium Principem Romani exercitus ex colluvione omnium gentium mixti, modò huic, modò illi adhærentes Principi, ipſos priùs Cæſares creabant, deinde omnium ingratiſſimi eos crudeliſſimè deſerebant, necabant, & omni perfidiâ perſequebantur, avaritiâ & libidine cæci. Nunc reliquum eſt, ut de fortitudine ac militum vitâ pauca diſſeram. Et imprimis fateor, ſicut priùs à me dictum memini, Romanos milites, Græcos, Carthaginenſes, viribus, exercitatione, audaciâ aliquantùm noſtris præſtitiſſe. Verùm ſi multorum annorum, qui fluxerunt, hiſtorias omnes haberemus, non Latinorum ſolùm, ſed aliarum ubique Nationum infinita exercituum & ſingulorum militum facinora eximia liceret referre; quod ex haud dubiâ conjecturâ poteſt agnoſci, ſi, videlicet, eorum, quorum opera legimus, vidimus, aut audivimus, voles meminiſſe. Veriſimile enim eſt, quòd hi, quorum latent res & memoria, vel ſimilis vel majoris etiam fuerint virtutis. Et ſi frequenter non ſingulorum, ſed exercituum deſcripta ſunt geſta, non milites culpandi ſunt, ſed qui minus diligenter res ipſas literis tradiderunt, ſi modò illas valuerunt referre. Neque etiam tu tantum noſtris ſuccenſeas velim, cùm eorum rapinas, crudelitates, blaſphemias, libidines accuſas (quas ego non infi-

cior,)

cior,) quin memineris in ejusmodi vitiis veteres, quos ipse laudas, his ipsis nequaquam fuisse inferiores, quosvis Græcos aut Latinos Auctores legas, nullos reperies, qui non creberrima militum scelera describant; ut infinitos in his Pleminios reperire possis. Et ut paucis locum hunc absolvam, audi quid de illis Lucanus dicat:

Nulla fides pietásque viris qui castra sequuntur,
Venalésque manus: ibi fas, ubi maxima merces.

Sed de his hactenus. Agè nunc & claros in rebus publicis regendis viros evolue; non quippè omnes (nam id infiniti esset operis,) sed ex his aliquos, qui Florentiæ, aut Venetiis illustres sunt habiti: aliorum enim virtus vel mores obscuriores sunt, nobis præsertim, qui de aliarum civitatum viris, nullam aut exiguam notitiam habemus, in eis noscendis minimè versati; undè sat erit, si in genere de quibusdam civitatibus dicatur. Sed antequam de singulis refero, non ab re fore arbitror, pauca de universâ civitatum gloriâ præmittere. Postquàm in Italiâ, exactis indè barbaris, Cæsarum etiam, quia à Germanis erant, cessavit dominatus; urbes plurimæ libertatem asserere, Respublicas suas constituere paulatim inceperunt, coaluissentque magis, si per civiles discordias, quarum origo à Romanis Pontifice ac Principe fluxerat, licuisset. Sed ea discidii labes adeò cunctorum animis irrepserat, ut una factio alteram ex Urbe pellere, atque omninò delere niteretur. Undè accidebat sæpius; quòd ejecti cives & exules facti, cùm alioquin reditum in Pa-

triam desperarent, in illis Dominis spes collocarent suas, quorum opibus pristinum in patriâ locum valerent adipisci, exulceratis semel ab injuriâ animis & inexplicabili odio tumidis. Quibus malis fiebat, ut civitates, dissensionibus ipsis minus ad resistendum validæ, aliorum imperio subjiceretur: ab illis in servitutem actæ, quorum auxilio libertatem tueri debuissent. Nonnullæ tamen ab hac peste non intactæ urbes, magno animo servitutem abnuere perrexerunt, finesque suos propagare. Quas inter maximâ gloriâ eminuerunt Florentia, & Venetorum civitas. Et ut à nostris exordiar; parvum ne tibi virtutis opus videtur esse, hanc tam præclaram urbem, pulchritudine nulli secundam, mœnibus cinxisse, innumeris Templis & sacris ædibus, locis publicis privatisque, & omni ornatu qui ad clarissimam spectat urbem decorasse, talemque illam effecisse, ut omnes ejus præstantiam & pulchritudinem admirentur? Hæc verò non modicâ impensâ, non absque ingenti amore civium, non sine magnis laboribus potuerunt perfici, & eò sunt magis admiratione digna, quo tempestate illa civitas nullis finitimis populis dominabatur. An etiam videntur tibi sine prudentiâ sine amore patriæ cives illi fuisse, à quibus tam præclaris legibus, honestis moribus, stabilitam urbem cernimus? Qui suis consiliis, suâ virtute, immensis sumptibus, quibus pro Patriâ substantias exhauriebant suas, potentissimis hostibus restiterunt, multos vicerunt, civitates plures & infinita oppida urbis imperio subjecerunt, & ex parvâ Republicâ magnam effecerunt atque amplam. Qui

Qui sacra cærimoniásque summi DEI & Sanctorum ejus cum summa cura, religione, magnificentia magis quàm alibi coli voluerunt. Qui in rebus publicis magnifici, in privatis parci, ac tenues reperti sunt. Hæc tu tam excelsa tàm immortalia opera paucorum aut inertum censes fuisse? immò fateare necesse est, quas memoravi res confectas esse à viris multis prudentia, charitate, solertia, religione, temperantia, magnitudine animi præditis: ut te jam dixisse pudeat, novissimis sæculis nullos egregios cives, aut patriæ amatores extitisse. Atque ego, cùm nunc de quibusdam dicere aggrediar, libenter eorum civium, quorum imprimis historiæ Florentinæ libris Leonardus meminit, nomina referrem, si non fierem longior, quàm incœpti sermonis poscit oratio; si etiam non timerem ineptus videri, qui res à Leonardo facundissimè descriptas, quæ vos minimè latent, jejunè coner exprimere. Satis ergo in præsentia sit, de illis summàtim dixisse, ac verissimè affirmasse, ex eis multos veteribus tuis fuisse nequaquam impares. Paucis autem eorum, qui vel nostra fuerunt ætate vel parùm superiore numeratis (quoniam non est, nunc animus, aut memoria suppetit, referre omnes; sicut paulò antè diximus; fuerunt enim penè infiniti, sed clarissimos quosdam, factis & genere illustres,) plerique vestrum, ætate provecti, mihi, nè succenseatis velim, quasi supervacuo vobis illos nominarim, qui cunctos probè cognovistis: neque enim vobis hæc refero, sed huic nostro, qui ætatem nostram velut inutilem suis verbis persuadere

dere nitebatur. Imprimis igitur eos omni laudis præconio dignos censeo, viros, scilicet, octo (qui Sancti postea dicti sunt) quos creavit populus, ut præessent belli curis, quod tunc cum Pontificis legato gerebatur. Horum virtute, industria, diligentia, fide, victoria ex hostibus insignis parta est, & quas Romanus Pontifex in Italia, tenebat urbes, amisit omnes. Ac nescio, an ex aliquo alio bello civitati major accesserit gloria. Fuit etiam in civitate ista, præcipuæ auctoritatis vir, Donatus Acciajolus equestris ordinis, prudentiæ, magnitudinis animi, continentiæ singularis; cujus consiliis plurima in Republica utilia decreta sunt: nec tamen ob ejus egregia merita declinari invidiam potuit, quin inimicorum opera ex urbe pelleretur. Floruit quoque non mediocri laude Loctus Castellanus, insignis eques qui & si haud quaquam in privata vita probatis fuit moribus, tamen egregius & maxime utilis fuit Reipublicæ civis, ejusque plura egregia feruntur pro patria facinora. Masius item Albizus, Nerius Acciajolus; Antonius, Nicolaus, & Benedictus ex Albertorum familia nobiles equites, in civitate sua consiliis factisque clarissimi, licet diversas in Republica partes secuti sint. Eodem tempore Raynaldus Gianfigliazzus, Philippus Magelottus maximis in urbis rebus versabantur. Hi ad summam eloquentiam, prudentiæ, frugalitatis, & humanitatis virtutes addiderunt; in omni suâ vitâ splendidi & moderati magnis in civitate honoribus functi. Hos inter claverunt, præcipuè Bartholomæus Valorius, Nicolaus Vzanus, & Gui-

do

do Thomasii equitis filius; viri sapientissimi, & in omni virtute præstantissimi, quorum maximè duo tantâ religione, abstinentiâ, integritate fuerunt, ut quibusvis Antiquis similes videri potuerint; & cum liceret eis, locupletissimos fieri, pluris integram famam, quàm pecuniarum abundantiam existimarunt. Quo circà hæredibus suis non patrimonii amplam hæreditatem, sed virtutis reliquerunt; Atque ità hi tres pro Patriâ Inclytis factis dictisque nobilitati sunt. His addo etiam Joannem Medicem, integerrimum ac sapientissimum virum, Ginum ex Caponum familia, Migliorem Gradagnum, & ejus nepotem Verium, Angelum Philippi, & ejus filium Jannozium, equestris ordinis, homines optimos, & prudentiâ egregiâ præditos, quibus nec literarum ornamenta defuerunt. Dinum Vghuccii, Petrum Baroncellum, Bartholomæum Corbinellum, Dominicum Junium, Franciscum Federigum, Vguccionem Riccium, Lapum Castilioneum, Joannem Ristori, Philippum Corsinum Jure-Consultos; Carolum Strozzam; cives omnes illustres, & pro eorum amplissimis meritis egregiâ famâ celebres. Verùm, lapsus memoria, referre omisi ingentes equestris ordinis viros, Stoldum Altovitam, Thomasium Sachetum, Andream Vectorium, Thomam Soderinum, Ugonem de Stufa; Verium & Sylvestrum Medices, quorum Verius, cùm civitas intestinâ discordiâ laboraret, liceretque illi per favorem populi adversarios pellere; nè tantum urbi malum eveniret, re cum illis benè compositâ, ut
lum[illegible] cives

cives ab armis discederent, curavit. Item Laurentium Rudolphum, equestris ordinis, Doctorem etiam insignem, optimum & innocentissimum virum,& Patriæ caritate flagrantem,quem populus optimatesque pro ejus præclaris meritis magna semper benivolentia coluerunt. Mamanum quoque Salviatum,& Nerium Gini ex Caponum familia,qui nuper defuncti sunt. Sunt etiam,qui nunc vitam ducunt, cives prædictis non dissimiles (quos nunc bonâ de causâ minimè nominandos censeo) nec, ut opinor,quisquam sani capitis negabit, eos ingenti esse virtute viros, qui omnifariam belli; & pacis artibus vehementer Reipublicæ profuerunt. Unus tamen est, de quo reticere omninò nefas duco,quia talis ac tantus est; ut vel solus hunc suâ virtute possit arguere; quem in hac urbe natum, ne dum patria, sed Etruria cuncta debet gloriari; de quo pauca dicens, ne vobis molestus sim, deprecor; quia quamvis nota referam; tamen ipsa rerum ejus recordatio voluptate me afficit non parvâ: & huic sicut arbitror, ex ejus viri rebus gestis silentium imponam. Igitur ex Medicorum familiâ insigni, Cosma Joannis filius, ætate nostrâ vir admirabilis, prodiit: hic ab adolescentiâ literis vacans, brevi non mediocriter earum peritus fuit; eloquentiæ ac moralis Philosophiæ studiis præcipuè intentus, in quibus certè pro ejus acerrimo ingenio princeps evasisset, si non ipsum rei familiaris & publicæ ingentes curæ distraxissent. Nam post patris obitum,unà cum fratre,optimo ac præstantissimo viro, se ad Rempublicam contulit; & simul

ſimul hæreditatis amplæ, quæ illis ceſſerat, ſuſcepto negotio, nulla illi ferè temporis pars ocioſa erat: non tamen incepta penitùs deſeruit, ſed quod ſupererat temporis literis & doctis viris impartiens, quod cariſſimum inter mortales eſt, tempus videlicet, nunquàm fruſtrà labi patiebatur; & eruditos viros ſemper opibus ac benivolentia proſecutus eſt, quos inter Nicolaum Nicolum, Leonardum & Carolum Aretinos, & Poggium, viros doctiſſimos, & eloquentiæ lumina, præcipuè coluit,& protinùs effecit, ut honores in civitate maximos, immunitates non parvas aſſequerentur. Ab ineunte ætate tantâ modeſtiâ,gravitate, continentiâ, & prudentiâ fuit,ut ejus mores non adoleſcentis, ſed graviſſimi cujuſdam ſenis viderentur. Undè ferunt, magnæ tùm auctoritatis viros ſæpè dixiſſe, fore aliquando, ut ipſe Princeps in ſua Republicâ fieret. Quantum enim juvenes alii feſtis & ludis celebrandis, quantum luxuriæ, quantum vanis rebus indulgent; tantum iſte bonis artibus, & optimarum rerum negotiis indulſit, Quamobrem, cùm poſteà patriæ caritas ipſum ad civitatis curam impuliſſet, ſapientiâ plenus & bonis adhærens, nihil niſi prudenter & pro civitatis commodis moliebatur. Plures eſt ab initio Magiſtratus aſſecutus,qui urbis primariis ſolent demandari, in quibus gerendis ſua tantum enituit virtus, ut tùm civitatis Principibus par, aut etiam ſuperior haberetur, integritate quidem & benevolentiâ civium procul dubio cunctis excellens.Ipſum namque univerſus populus unicè diligebat, quoniam mitiſ-

mitissimus atque humanissimus universo hominum generi reperiebatur, & sicut malos oderat, ità bonos mirificè fovebat; eos (quantum poterat) præstans ab injuriis tutos ac securos; in egenos pius, in amicos liberalis, inimicis clemens assiduè fuit; quæ res cum summum sibi amorem civium conciliassent, magnum simul ab invidiâ odium sibi pepererunt. Ægrè enim ferentes quidam, illum immodicè augeri, se verò & suam potentiam diminui: ipsum tandem unà cum fratre laurentio relegari effecerunt; quem suscepêrunt Veneti non ut à patriâ exulem, sed cum honore maximo, velut optimum & ad omnia virum egregium; quem licet inimici acerbè persequerentur, tamē quoad exul fuit, quibus poterat modis, favere patriæ non desistebat. Si quos civitas Venetiis mittebat oratores cum eis aderat, quamvis inimicis, non secùs de Republicâ sollicitus quàm si in illâ fuisset, ut solebat, florens ac beatus. Nec diù civitas ejus absentiam fere potuit; nondùm enim circumacto exilii sui anno, volente populo & optimarum parte in patriam est reductus; &, cum esset sine controversia civitatis Princeps, liceretque illi, ut volebat, in inimicos ulcisci, multis ignovit, & quos nimis suspectos videbat esse, ne res novas molirentur, solum relegari passus, quâlibet majore pœnâ liberavit: deinde civitatis commodis in vigilans, res pro illâ incredibiles ad hæc usque tempora effecit. Suis namque consiliis, suâ sapientiâ, suâ industriâ Philippi, Mediolani quondam Ducis, & hujus Urbes hostis vires fractæ ac debilitatæ sunt, & sui exer-

pitus ſæpe victi; cujus cùm gravi bello Veneti premerentur,deſperarentq; illi poſſe reſiſtere, eos adhortans, & ſalutis viam oſtendens, cauſa fuit, ut Franciſcus Sforzia, tunc illis amicus, ſuſceptâ belli curâ ipſos ab omni periculo liberaret, & inſignes faceret ex hoſtium trophæis. Idem quoque Joannem Vitellenſem Pontificis legatum, Florentiæ minantem & ſe cum hoſtibus jungere parantem, prudentiſſimè oppreſſit, ſine ullâ civitatis notâ. Nec miretur aliquis, ſi ea,quæ ſuis temporibus magna in urbe geſta ſunt, illi præſertim aſcribantur; quoniam, ſicut cunctis notum eſt, ſumma in eo reſidebat auctoritas, & tantum ſapientiâ, cæteris præſtabat, ut cuncta ſuis conſiliis fierent, quæ gravioris ponderis in Republica viderentur. Memoriâ tenetis, poſt pacem cum Philippo factam, quanta belli moles Franciſco Sforziæ ingruerit; qui cum tandem, viribus impar, cunctis, quæ tenebat, locis fuiſſet ſpoliatus; & Veneti, haud beneficiorum memores, ipſum deſeruiſſent; & magna pars Florentini populi nullum cenſeret ei ferendam opem: ſolusCoſma graviſſimo animo nunquàm deſtitit, donec populus, ejus motus precibus, magna illi ſubſidia miniſtravit, quibus ſe & exercitum ſuum poſſet alere,Mortuo quoque Philippo, Mediolani Duce, cenſentibus multis, pacem & fœdus cum Venetis renovari oportere; ſolus reſtitit, eâ ſcilicet causâ, quia intelligebat, Philippo ſine ſucceſſore mortuò, Venetos facilè totius Galliæ dominatum habituros; quod ſi eveniſſet, minimè dubium erat, quin poſteà univerſis Ita-

F liæ

liæ populis imperassent, His ergo permotus, & patriæ suæ metuens, plurisque illam quam venetorum merita faciens, solus suis opibus, consiliis quoque, Francisco auxiliatus est, & (sicut verissimè licet dicere) suâ maximè operâ ille Mediolani & aliarum urbium imperium adeptus est. Quibus est rebus effectum, ut, cùm Mediolani quondam Duces semper huic urbi fuissent hostes; vos hunc vobis amicissimum habeteris; & simul Venetis Italiam occupandi facultas aut occasio demeretur. Quid de ejus in hoc bello novissimo rebus dicam? Nońe scimus omnes, quâ indùstriâ, qua diligentia quibus artibus rebus publicis præfuit, & unà cum insignibus aliis civibus tantū annixus est, ut eodem tempore Arragonum Regis maximi, & venetorum tremenda potentia domaretur? Fuissentque penitùs victi, si non pecuniarum inopia & militum perfidia pacem fieri coëgisset. Denique, (ne longior sim, quàm tempus postulat) hoc Rempublicam gerente, civitatis imperium propagatum est, & ejus auctoritas longè latéque sublimior est facta. Nec prætermittenda sunt, quæ ad magnificentiæ ac pietatis pertinent opus, Hic enim Ecclesias plures, ac monasteria operis eximii construxit, quasdam etiam reparavit; ædes sibi pulcherrimas & se dignas ædificavit; pauperes homines suis opibus, quantum nemo alius, sustentavit; & cum talis si apud omnes Nationes clarus, tamen dici vix potest, quantâ sit humanitate quàm parcè, quàm religiosè domum regat suam. Operæ pretium est videre ipsum, ejus clarissimos & optimos filios,

sine

ſine pompâ, ſine ſervis; ſine veſtium ornatu per urbem incedere; ut qui illos, advenæ, conſpiciunt non eos, quorum adeò illuſtris fama eſt, ſed mediocres quoſdam viros arbitrentur: tanta ejus in cunctis eſt moderatio. Inimicorum injurias, maledicorum voces patientiſſimè tulit; ſemper ipſe à maledictis abſtinens. Hunc ego veriſſimè dicam inter præclaros veteres togatos cives pari gradu eſſe annumerandum & illis forſitan meritò anteponendum. De Venetorum vero Republica quis poſſet pro merito dicere? Hi poſtquam ſemel liberi eſſe inceperunt, pari tenore, eiſdem ſemper vixerunt legibus; eadem in civitate inſtituta perdurarunt; ut novam certè Lacedæmonem exiſtimare poſſes. Ibi, non qui divitiis, ſed qui virtute ſuperat, præſtantior habetur. Si qui eorum, qui res adminiſtrant publicas ſeu Magiſtratum aliquem gerut, vel parumper aberrarint ſeu vel exigua ſuſceperint munera, ſeveriſſimè puniuntur atque delicti gratia nulla invenitur. Secreta de rebus magnis conſulta nefas ducunt detegere; & aperienti, aliqua gravis ſtatuitur pœna. Si conſilium eorum cerneres; Romanorum Senatum videreris intueri. Homines ſunt graves, moderati, ſplendidè honeſtéque ſimul veſtibus tecti. Et, cùm in eorum Senatu grave aliquid conſulitur; tunc audire poſſes, quâm venuſtè, quâm graviter, quàm diſertè ſententiæ à pluribus dicuntur. Nihil inter illos vanum, nihil leve, nihil indignum poſſes inſpicere. Et qui aliquandò inter eos videtur major, ſi quo inſo-

insolentiæ processerit, vel si in aliquo civitatis offendat leges; statim ex magno minimus fit, ne illius exemplo discant alii leges contemnere, vel potentiores, quàm par sit, esse cupere. Rem suam publicam unicè diligunt, proque illâ augendâ ingenti semper studio laborarunt. Quis enim posset referre, terrâ marique res ab illis gestas? Primùm quidem mari potentiam auxerunt suam; nam sæpè magnis comparatis classibus, adversùs eorum hostes felicissimè pugnaverunt; plures insulas, nonnullas Provincias urbis imperio subjecerunt. Deindè in Italia cum finitimis belligerantes, urbes multas sibi fecerunt subditas ac vectigales. In hac civitate tu multos fuisse præstantes negabis viros? qui illam adeò magnam suis operibus fecerunt. Ego quoque, sicuti eram pollicitus, ex eis plures nominarem, nisi sermonis longitudinem vererer; quoniam & alia quædam sunt, in quibus oportet immorari. Igitur de uno tantùm dixisse satis sit, Francisco, scilicet, Foscaro, Venetiarum quondam Duce, summæ prudentiæ, integritatis, & humanitatis viro. Hic quoniam, ut ait Cicero, sapientia sine eloquentiâ parùm prodest civitatibus; in utraque simul princeps; tantum suæ patriæ profuit, quantum nemo alius præteritorum in ea urbe Ducum; cui dum magis cives assensi sunt; nec adhuc supra modum in ipsum invidia exarserat, secundissima omnia illi civitati evenerunt; ejusque dominatus immodicè actus est. Postquàm verò, inimicorum operâ, Respublica nequaquàm suis consiliis administrari est incepta; urbis dignitas atque

atque auctoritas in nonnullis labefactari visa est, & incommoda non parva illi accesserunt. Ipse autem, licèt ab invidis omnifariàm injuriis incesseretur, non ab hoc animo deficiens, nec segnior factus, eodem, quo priùs tenore vitæ semper in rebus publicis privatisque perseveravit; nulli ad se criminandum oportunitatem præbens, quamvis ejus dicta factaque inimici diligentissimè scrutarentur: quo circà intelligentes, se illi frustrà insidias tendere, in ejus unico filio odium suum expleverunt; cujus indignum casum adeò fortiter & sapienter tulit, ut neminem veterum in hoc illi præferendum censeam: Nec Pisarum, aut Gennensium, inclyræ quondam Urbes, omittendæ sunt; quarum quælibet navalis belli peritiam, ingenti classium apparatu (cum quibus sæpè adversùs hostes fortissimè secundâ fortunâ certaverunt,) & gloriâ terrâ marique gestarum rerum, seu varietate ipsâ fortunæ Atheniensium Urbi, aut Sparthæ civitati haud sanè inferior cuivis debet videri. Quis enim ignorat, quot insulis & maritimis urbibus Pisani & Genuenses longè latéque dominati sunt? quot portus in potestate habuerunt? quam celebre inter nationes barbaras fuerit eorum nomen cujus metu infideles omnes premebantur; & eos velut maris Dominos præcipuè horrebant? Tales tu duarum urbium cives non præclaros judicabis? Senæ quoque, Perusia, & Arretium Avorum memoriâ, maxima Reipublicæ lumina pepererunt, & in omni virtutum genere viros multos egregios habuerunt. Quas inter Senarum civitas

vitas ad hæc usque tempora finitimis imperans; libertatem servavit suam; studiis bonarum artium imprimis dedita. Quas cùm tu jamdiù periisse affirmares, & populos malis omnibus deditos diceres, in clericos præcipue invectus; necessarium duco, pauca tibi respondere, quæ non ego contentioso animo, sed sicut mea fert opinio, pro veritate ipsâ referam. Concedo itaque, forense dicendi genus apud veteres Græcos Latinósque, quia frequentissimè in usu erat, & in judiciis dominabatur; Oratorum numero & ipsius orationis copiâ, suavitâte ornatúque verborum, præcipuè tunc excelluisse. Cùm enim ea facultas honoratissima esset; homines præmiorum spe in eà magis perdiscenda mentem atque animum dirigebant. Nam,ut ait Cicero, honos alit artes; & in quâ quisque majus propositum præmium videt; ad eam avidus incenditur.Et illi ipsi oratores in forènsibus causis versati, cùm se ad Rempublicam conferrent, amplissimum in eâ locum obtinebant; doctrinâ ac forensi exercitio plurimùm adjuti. Undè Athenas ipsas ab oratoribus maximè regi solitas legimus. Alibi verò, licèt ejusmodi homines non mediocrem in Republicâ locum obtinerent; non tamen eò usque ut in Senatu Principes habetentur. Et hi perpauci numero erant, qui ex oratorum communi grege longiùs emersi, multùm cæteris præstabant, & qui editas orationes suas posteritati reliquerunt.Nàm hi quorum nulla extant scripta, quales fuerint,non facilè licet prospicere. Reliqui verò cives, sive Duces, qui in Senatu vel

vel ad populum seu milites sententias dicebant, quanquàm graves & satis eloquentes fuisse credam; tamen multos illis non dissimiles nostro aut seculis proximis in Italiæ liberis urbibus fuisse dicere ausim. Neque tu mihi ex Livio aut Sallustio conciones objicias; quia, & si forsan affirmare licet, eorum fuisse sententias, quorum orationes referunrur; tamen earum dispositio, suavitas, illustratióque verborum ab ipsis rerum scriptoribus prodiere. Quamobrem conciones tales in Sallustio & Livio repertas reprehendit Trogus, quod eas, libris inserendo suis, historiæ modum excesserunt. An verò tu credis, quas Leonardus refert, conciones, easdem fuisse, quas illi, quorum scriptæ sunt nomine, protulerunt; quæ (ut plurimùm) materno sermone dictæ sunt,& si ad eas,quas legimus,comparentur,proculdubiò diversissimæ videbuntur? Novissimo quoque hoc tempore constat, cum Venetiis tùm Florentiæ; & aliis quibusdam urbibus esse multos, qui splendidè graviter, ornatéque, cùm de magnis agitur rebus, eloquuntur. Idem etiam de nonnullis,qui vivunt, ducibus possumus dicere. Igitur, ut locum hunc absolvam, fatendum censeo; tunc in forensibus causis oratores multos fuisse claros atque illustres, hodiè verò nullos; quoniam is, qui tunc vigebat, judiciorum modus, jamdiù obsolevit; & in his quibus nunc utimur, vel satis anteà nationes usæ sunt, nullus vel exiguus oratori locus relictus est. Neque nostrâ solùm, aut ætatibus proximis, ea dicendi facultas primùm habefactari cœpta est; sed apud

Latinos tunc ejus cœpit interitus, cum in Cæsarum manus urbis imperium venit. Nam, cùm eorum nutu cuncta regerentur, nec alicui liberè, quod vellet, loquendi potestas esset, sed omnes cupiditatibus Principum, vel eorum, qui apud eos plus poterant, inservirent, atque illis nulli boni, nulli viri egregii placerent; paulatim eloquentiæ vires defecerunt; &, ut ait Seneca de hoc ipso loquens: Postquàm pulcherrimæ rei præmium cecidit, omne certamen translatum est ad turpia. Nec tamen,dùm stetit Respublica semper Rhetorum ars celebrata est; quoniam ante MarcumCatonem, illum videlicet qui Censorius cognominatus est, nullos, aut raros fuisse in urbe præstantes dicendi Magistros legimus. Post illum quoque, quamquàm multi dicendi artem profiterentur, pauci tâmen, ut ait Cicero, magni oratores evaserunt. His ergo exceptis, qui divino quodam eloquio vel in Senatu, vel in plebis cœtu,sententias explicabant suas; & illi etiam, qui saltim mediocres in forensi usu habebantur; reliquòs cives, dum de rebus magnis consulèbant, non absimiles eloquio nostris fuisse reor; licèt forsitan plures tunc numero literarum peritiam haberent, cum extremo libertatis tempore Romana Urbs Græcis Latinisque literis præcipuè indulsit: quâ ætate etiam Duces ipsi, non solùm armis. sed etiam eloquentiâ ac literis gloriam auxerunt suam. Vetustiores verò dictatores, aut consules fide, fortitudine, industriâ, & rebus gestis,non autem dicendi arte, vel Græci Latinique sermonis scientiâ celebres emersere. Similes

etiam

etiam in hoc fermè Carthago habuit cives duçésque. Cæterum non eadem de Græcis dicenda sunt; quorum Imperatores ferè omnes literatos fuisse constat, & ex eis multos, qui cum bellandi peritiâ non mediocrem eloquentiam conjunxere. Nec multifacio quâ quisque linguâ, maternâ, scilicet, an Latinâ proloquatur; modò graviter, ornatè, copioséque pronunciet. Atque in horum altero dicendi genere infinitos penè præstantes viros temporibus proximis fuisse non negabis. Nec etiam defuerunt, aut nunc quoque desunt eruditissimi viri, qui in publicis urbium rebus facundi & diserti habiti sunt. Et ut intelligas tempestate istâ non defuisse ingenia, si judiciale dicendi genus exerceretur; recordare à multis citra annis quot quàm eximii Rhetoricæ artis Præceptores per Italiam fuerint, & ejusdem viros doctissimos, qui divinâ eloquentiâ, orationes, Epistolas innumeras, & libros plures perscripserunt, & Græcorum volumina venustissimè in Latinam verterunt linguam. An tibi videntur Leonardus, & Carolus Arretini, Robertus Rufus, Veronensiâ Guarinus, Poggius, Jannozus. Manettus Ambrosius Monachus, & alii multi, quos ferè omnes vidimus, non supremi extitisse; seu, eloquentiæ, seu literarum, sive Philosophiæ, moralis præcipue; peritiam consideres? quorum aliqui ità historias conscripserunt, ut Livio ac Sallustio exceptis, nulli veterum sint, quibus illi non pares aut superiores fuisse rectè existimentur. Sed de hoc satis. Nunc ad Poëtas transeamus, in quibus numero, elegantiâ, & varietate, sine

controversiâ vincimur, quantum ad illos attinet Poëtas, qui non communi seu vulgari lingua, sed his, quas dicimus Latinam aut Græcam, versus exararunt. Quanquàm à multis dubitatum scio, duplexne, an unus loquendi modus esset. Verùm si modernos Poëtas inspicimus, qui materno sermone suum Poëma descripserunt, dicere audeo, fuisse imprimis duos, Dantem, videlicet, & Franciscum Petrarcam, quorum neminem elegantiâ suavitate & sententiarum copiâ Virgilio aut Homero postponendum arbitrarer. Quid enim dulcius, quid ornatius, quid sententiis clarius, quid varietate rerum illustrius, quàm eorum versus excogitari potest? Atque hi, quanquàm eo, quem dixi, sermone conscripserunt, doctissimi tamen & eruditissimi fuere, ad Latinum Carmen minimè inepti. Undè ambo Buccolicum opus; alter etiam Africani res gestas Heroïco carmine posteris reliquerunt: opera quidem non contemnenda, sed non quæ antiquorum quibusdam libris æquiparentur. Neque in hac re Joannem Boccaccium prætereundum censeo, qui apprimè eruditus, versu & soluta oratione ità in scribendo elegans fuit; ut si rem ipsam, non verbi modum, consideremus, non solùm Poëta bonus, sed etiam orator optimus videatur. Cæterùm sicut in Rhetorica & Poësi parumper vincimur; ità in Philosophiâ veteres (præter admodum paucos) aut vincimus, aut adæquamus: dùm tamen (sicut necesse est) verissimè fateamur; veteres quidem Philosophos, paucis exceptis, quæ libris tradiderunt suis summâ

ferè

ferè cum eloquentiâ junxisse: Eos verò, qui vel hoc tempore, vel à trecentis citra annis Philosoph ti sunt, nequaquam Orationis fuco deditos, solùm inquirendæ veritatis studium adhibuisse; qui, ut de Varrone Augustinus ait, tantum studiosos rerum, quantum diserti illi studiosos verborum delectarunt. Si enim, ut verbum indicat, Philosophia sapientiæ studium dicitur; non verborum ornatus, sed qui magis eam argumentis demonstret laudandus est, si res ipsa non autem orationis lenocinia inquiruntur, quæ licet Marco Varroni defuerint, Romano Auctori, inter Principes tamen suorum temporum annumeratus est. Alioquin, nec sacræ Literæ, nec primi Ecclesiæ Doctores laudandi sunt, quorum pars major, ut Firmianus ait, eloquio parùm, sapientiâ multùm eximia fuit. Nec ipse tamen, quanquam reliquis eloquentiâ præstiterit, superior aliis, aut par etiam, fuisse judicatus est. Si ergo nudum Philosophiæ studium spectas; reperies à quadringentis circa elapsis annis Gallias, Italiam Germanos, Hispaniam, innumeris ejus facultatis Magistris discipulisque scaturisse. Quid enim nobilius quàm Parisiis & in nonnullis Italiæ & Hispaniæ urbibus, Philosophorum & Theologorum Scholæ? quos inter medicos annumero; quoniam ipsorum in Philosophiâ præcipuum studium est, sine quâ certè Medicinæ ars minimè investigari potuisset. Nec sanè intelligo, cui antiquorum, quorum libri extant, exceptis Platone & Aristotele, Albertus Magnus, & Beatus Thomas postponendi sint; qui tam multa scripse-

ſcripſerunt, ut nunquam in otio fuiſſe videantur; adeò ſubtiliter & copiosè cuncta inveſtigarunt,ut nihil eos latuiſſe exiſtimetur, quod ingenium humanum aſſequi potuerit: Nec Barbari quoque ſummis Philoſophiæ Auctoribus caruerunt: ſiquidem infra ea, quæ diximus, tempora ex Arabiâ ipsâ tales duos emerſiſſe conſtat, quales raros Academia vetus, aut Peripateticorum Scholæ, vel Stoïcorum habuêre. Averroëm dico, & Avicennam, quorum alter in Ariſtotelis libros commentum edens, tantam de ſe poſteris reliquit gloriam,ut noſtrorum pleriq; ipſum Ariſtoteli in Philoſophiâ æquare non dubitaret. Alius verò non ſolùm Philoſophiæ vacans, de quâ plures edidit libros; ſed etiam medicinæ artem quantum nemo veterum alius, ſuis voluminibus illuſtravit. His addo ſententiarum Magiſtrum, Romanum Ægidium, Jo.: Scotum, Alexandrum de Ales, Bonaventuram, Franciſcum Marronem, Jacobum Forlivienſem, Parmenſem Blaſium, Ugonem Senenſem, Paulum Venetum, Loyſium Marſilium Florentiæ natum, Monachum illum, qui medicinæ artis: *Pluſquam commentum* edidit, Innocentium quintum & Benedictum undecimum Pontifices, Prædicatorum Ordinis Hugonem item, & Joannem Dominicum Cardinales, Marſilium ex Sanctæ Sophiæ oppido. Ex Fulgineo Gentilem: quorum præclara ingenia nihil in Philoſophiâ, aut Medicinâ intactum reliquerunt. Prætereo multos, quos præcipuos Philoſophiæ Principes fuiſſe ambigit nemo. Et ſi apud Græcos quondam multæ Philoſo-

losophantium Scholæ repertæ sunt; nunc inter nationes plures ejusmodi artes non minori frequentiâ, quàm tunc in illâ ferè solâ orbis parte increbuerunt. Aliis enim in locis rarum Philosophiæ studium fuit, quod Romanis quoque diù incognitum fuisse, Auctores tradunt; à quibus etiam relatum invenimus, primùm Catonem censuisse pellendos ex urbe Philosophos, quorum operâ juventus ad nova quædam & inutilia irritari videretur. Sed nec in reliquis Italiæ partibus, præter Archætam & Pythagoræos quosdam, claros evasisse Philosophos memoriæ proditum est. Si ergo vera fateri volumus, non minor hoc tempore, aut satis ante Philosophorum numerus fuit, quàm in veteribus fuit seculis: & quantum ad Medicinam attinet, longè illa uberius à nostris, quàm ab antiquis demonstrata est, pluresque de hac ipsâ re à nostris libri, quàm à veteribus illis scripti reperiuntur. Nec in sacrâ Theologiæ sapientiâ primis Ecclesiæ Doctoribus moderniores, quorum aliquos supra retuli, protinùs cedunt. Siquidem in his differendis quæstionibus, quæ demonstratione indigent, perfectius & acutius hi postremi quàm illi veteres veritatem ipsam aperuêre, Augustino excepto, qui divino quodam ingenio superavit omnes. Morales verò seu mysticos scripturarum sensus, & admirabilem earum qualibet in re copiam longè illi melius tradiderunt. Neque hæc ego auderem dicere, nisi idem esse doctissimorum in his artibus judicium comperissem, quibus pro summâ, quæ illis inest, eruditione fidem adhibendam censeo. Neque etiam

etiam si Jurisconsultos veteres cum novissimis compares; illis videlicet, qui super digestis & codice commentarios scripserunt, scientiâ, ingenii acumine, diligenti casuum discussione, nullâ ex parte hi primis inferiores cuiquam videbuntur, qui dici vix potest, quàm miro ordine, quibus argumentis, quam subtili investigatione, ut Poëtæ verbis utar, legum nodos & ænigmata dissolverunt, casûsque à legibus ipsis indecisos demonstratione optimâ deciserunt. Quò magis admirari soleo, quosdam juris ignaros arrogantiâ quâdam inani literarum peritiæ seu Rhetoricæ artis, cujus eruditi videri volunt, illorum scriptis detrahere, velut si non insignes fuissent, viri, sed indocti penitùs & rudes. Quibus ego assentirer, si duntaxat ejusmodi libros absque ornatu eloquentiæ scriptos arguerent; nec proptereà consequens est, ut in jure interpretando declarandóque non summi & peritissimi fuerunt; cujus cum ignari ipsi sint, modestiùs agerent, si Doctorum in eâ re, non suum judicium sequerentur. Igitur fateri æquum est, priores quidem jurisconsultos elegantiâ, eloquio, literarum peritiâ nostros anteisse: scientiâ verò & ingenii acumine recentiorum libros magis refertos esse, magisque ubique terrarum facultatem hanc ætate nostrâ, quàm vigente Romano Imperio floruisse. Accessit quoque novissimè Pontificii juris & Decretorum doctrina insignis, quæ per universum Christianum orbem diffusa multorum libris graviter & copiosè demonstrata est; per quam institutis optimis Sacro-sancta regitur Eccle-

Ecclesia, non vanis & ridendis ritibus, quibus olim Pontifices ergà suos Deos utebantur turpibus quidem & scelestis, in quibus ferè nihil honesti, nihil, quod beatam respiceret vitam reperiebatur. Quinimmò, sacra illorum omnia superstitione anili erant plena; inter quæ referri vix potest, quàm immensa scelera sub Religionis prætextu patrabantur. Memoriæ quoque proditum est, quibusdam in locis humanas Deis victimas immolari solitas, & ne dùm homines, sed etiam bestias pro diis cultas, Quo, quid insanius existimari potest, quid à veritate ipsâ remotius? Homines, scilicèt, rationis participes brutis animalibus, quibus nulla est ratio, bona omnia vitámque ipsam acceptam ferre, crederéque ipsa rationis ac felicitatis expertia, quam nullo modo habent, aliis posse conferre? Itaque feliciora hæc secula putanda sunt, in quibus remotis prorsus vanis Deorum sacris Christi Sancta & verè Beata Religio supervenit, quâ cùm honestè præsens agitur vita; & eâ exactâ innocentes viri divinitatis participes efficiuntur, & in quâ nil unquàm reprehensionè dignum repetum est. Cujus vi tandem coacti homines nefandas in bellis cædes & crudeles urbium eversiones paulatim remiserunt, didiceruntq; hostes humaniorem sibi ipsis belli legem imponere. Quis enim non horreat in bellis pristinis innumeras hominum cædes; in expugnandis oppidis mulierum & infantium raptus, & miserabiles neces; & præstantissimos homines belli jure perpetuam in servitutem actos: quæ omnia majore ex parte obso-

obſoleverunt, & velut Chriſtianis inimica moribus ſolùm apud infideles barbaros remanſerunt. Et quoniam in Chriſtianæ ſermonem Religionis incidi; libet parumper ejuſdem priora tempora cum his poſtremis conferre; quæ tu non æqui judicis, ſed maledici potiùs more, verbis ſuprà modum laceraſti. Et imprimis ſi vetuſtiores clericos ſeu Religioſos perſcrutemur; permulti occurrent nobis, qui pro Chriſti nomine cruciatus corporis & ſævas perpeſſi mortes, Martyrii palmam receperunt; quorum innoxio ſanguine Chriſtiana Fides præcipuè aucta & roborata eſt. Item qui abſtinentiâ, maceratione carnis humilitate, patientiâ, vigiliis, oratione, divinitati uſque adeò placuerunt; ut per eos DEUS creberrima ſigna demonſtraret: atque etiam hi, qui non ſolùm vitæ ſanctimoniâ, ſed doctrinâ mirabili veritatem adversùs impios errores defenſarunt, procul dubiò Eccleſiæ angulares lapides. Verùm ſi Eccleſiaſticas volves hiſtorias, longè plures invenies Epiſcopos, Presbyteros, ſeu Monachos, qui hæreſes impias, Chriſti verum dogma laniantes, per terrarum orbem induxerunt, & qui ſceleſtam ducentes vitam, bonos omnes immani ſævitiâ perſecuti ſunt. Recordare, quæſo parumper, quot olim hæreticorum viguerunt ſectæ; quantis Chriſti tunicam maculis denigrare conati ſunt; quàm innumera inter hominum mores ſcandala ſeruerunt; quantus ob eorum facta dictaque innoxiorum ſanguis eſt effuſus. Pone, oro, ante oculos Donatiſtas, Manichæos, Priſcilianiſtas, Neſtorianos, Arrianos, Tazianiſtas,

Barba-

Barbarianos, Euchitas, Messalianos, Paulinos, Marcellianos; Hebrones; Helvidios, Jovinianos, & hujuscemodi monstra penè infinita intelliges profectò, quibus in angustiis, quàm in cœco carcere Christianorum mentes versabantur, quàm periculosa erat tunc eorum vita; quoniam modo DEI Ecclesia tantis disiecta machinis se haberet. Erant quidem non pauci boni: sed incredibile dictu est, quibus obruerentur malis; quantâ apud omnes invidiâ laborarent. Legistine unquam Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, fidei lumina in eo præsertim insudasse, ut, videlicet, Hæreticorum dogmata confutarent; proculque à se ipsis invidorum calumnias repellerent, quibus assiduè agitabantur? An legisti etiam, quas Athanasius, Basilius, Jo. Chrysostomus ab improbis Episcopis passi sunt persecutiones? Quale de Beato Gregorio post ejus obitum fuerit universi Romani Cleri judicium; à quo certè tanti viri damnata fuisset vita, nisi DEUS benignè Sanctum suum respexisset? Apud Ruffinum quoque legimus, cùm in Nicœnâ urbe concilium fieret, quo Arrii dogma impium damnaretur, eidémque præesset Constantinus Princeps, Episcopos ferè omnes, qui veritatis causâ tuendæ eò convenerant; ejusmodi relictâ curâ, primo se invicem multorum scelerum apud Principem ipsum accusasse; caruissétque tunc patrocinio Christi fides, nisi bonus Imperator eorum improbum facinus honestè arguisset. Laudantur multi jure ac meritò, qui Martyrio coronati sunt; sed de multis etiam traditur, qui vel tor-

mentorum metu, vel aliam ob caussam Christum DEUM abnegarunt; & ad Deorum sacrificia se verterunt. Quàm plures numero tunc eruditissimi, sanctive fuerunt; quàm multi etiam indocti, rudes, flagitiis dediti reperti sunt, quos quidem eò nequiores fuisse censeo, quò magna videntes prodigia, nihil tamen movebantur, sed obstinatis animis in errorum vesania perseverabant. Nunc verò tempus quod à quadringentis citra fluxit annis inspice. Primùm quidem intra ætates istas duos fuisse invenies, qui prodigiis & signis multis, & quâlibet vitæ sanctimoniâ nequaquàm Antiquis inferiores tibi videbuntur. Quis enim vel mediocriter doctus ignorat, quales Beatus Franciscus, & Beatus Dominicus fuerunt, quâ patientiâ, quâli humilitate, quantâ carnis maceratione se ipsos & sua corpora superarunt. Quàm incredibilem egerunt pœnitentiam, quàm multas, quàm varias passi sunt afflictiones, quàm frequenter & assiduè in jejuniis in fletu, in orationibus versabantur. Per hos DEUS homines adeò crebra ostendit prodigia, ut vix ea quidem numerari possint ac referri. Ab his duobus novæ Religionis regulæ tales emanarunt, quales nulla vidit antiquitas. Nam ex utriusque Ordine Fratres tàm inumeri evasere, ut totus orbis ab eis illustratus sit. Nulla enim ferè orbis pars referri potest, ad quam Sanctissimi Francisci Religio non pervenerit. In his duabus vivendis normis incredibile dictu est, quot sancti viri, quot etiam in omni doctrina præstantissimi floruerunt, à quibus Christiana fides usque adeò adjuta est, atque

que amplificata; ut per illos Christiano more vivere longè melius didicerimus. Multa ab his hominum vitia vel imminuta vel penitùs extirpata sunt. Hodie quoque mirabiliter coaluerunt. Ab his enim Prædicandi modus; ab his humilitatis, patientiæ, paupertatis, & omnium virtutum exempla prodiêre, prodeuntque assiduè; nec aliquis est Christiani orbis locus, in quo non multi ejusmodi hominum conventus reperiantur. Quid de Monachis dicam, quorum tantus est numerus ut penè infiniti videantur? Neque etiam Beati Augustini, Hieronymi, Gloriosæ Virginis Carmelitarum ordines omittendi sunt; in quibus multi eruditissimi, & sanctissimi viri surrexerunt. Monialium quoque penè infiniti sunt cœtus, quæ vitam in terris cœlestem agunt, immaculatas se hostias DEO offerenres, nullis pollutæ mundanis sordibus, sed Angelorum simulachra quædam exprimentes; quarum plerasque vidimus ipsi futurorum præscias, & admirandis prodigiis claras. Nec me præterit, communem te criminandi viam ingressum, pro malis quibusdam clericis bonos simul maledictis lacessisse. Neque enim negare possumus, ex eis multos ætate nostrâ & superioribus etiam improbos repertos; sed nec omittendum erat, fuisse multos, ac etiam nunc esse, optimos & in omni virtutis genere clarissimos, vitæ quoque sanctimoniâ celebres quorum nedùm verbis, sed exemplis optimis Christianorum mentes illustratæ sunt. Audebisne dicere Religiosos illos, qui

regulæ ſuæ obſervantes vocitantur, non ferè omnes ſanctæ atque integerrimæ vitæ eſſe, & haberi; atque ità mundi illecebras horrere, ut ne illas quidem audire patiantur? Quiſquam ne adeò demens eſt, qui exiſtimet, ejuſmodi homines ſi mali eſſe cuperent, eam vitam eligere, quæ ſit arctiſſima, & à cunctis mundi delitiis procul remota, in quâ nil niſi corpori durum & auſterum reperitur, ut vix quidem volenti deliquendi facultas eſſe poſſit? Eorum præcipuum munus videmus eſſe orationibus, fletui, jejuniis incumbere; Miſſarum ſolennia devotiſſimè agere; Pſalmis, Hymnis, & canticis DEUM laudibus proſequi; pro Chriſtianis cunctis frequenter intercedere, & ipſorum multos ſacris eruditos literis homines à flagitiis deterrere, & ad meliorem vitæ frugem deducere. Jam enim diù Chriſtianorum omnis devotio, omnis ferè Religio deperiſſet, niſi religioſi ſancti homines doctrinâ, prodigiis, & vitæ exemplo labantem Chriſti fidem protexiſſent, acerrimè pro illa decertantes, ut Apoſtolus ait, per infamiam & bonam famam. Nulli enim adeò boni reperti ſunt, qui non vulgi & invidorum calumniis patuerint; præſertim Religioſi, quorum eò ſubtiliùs inquirunt homines minima quæque advertentes, quò illi arctiorem, quàm alii vitam profitentur. Ideóque monſtri loco haberi ſolet, ſi qui ex Illis etiam in parvis erraſſe deprehenduntur, haud æquo ſanè judicio; quoniam meminiſſe oportet, eos homines eſſe, quos carnis fragilitas à mundi hujus ſaltem paruis erroribus minimè immunes

eſſe

esse finit; quin potiùs fraterna caritate dolendum est, ejusmodi viros recto proposito in DEUM conversos, & illius præceptis laboriosè inhærentes; temerè aliquando labi, aut falli, humanâ infirmitate superatos. Sæpe etiam reor accidere, multos criminandi cupidos ea de illis in vulgus ferre quæ à veritate prorsùs aliena reperiuntur; & pro sordido habitu, pro honestis verbis, pro gravi aspectu Hypocrysim; pro doctrinâ & prædicatione, sacrarum rerum jactantiam & vanitatem; pro facetiâ scurrilitatem, pro severitate & justitiâ crudelitatem, pro tutelâ juris Ecclesiæ, avaritiam & rapacitatem in illis arguere. Maledicorum enim plena sunt omnia; nec antiquorum quisquam bonus sapiens aut eruditus fuit, quem non malorum aut invidorum voces lacerarint. Quanta enim de Apostolis, qualia de Christo ipso falsa & inania prædicata sunt? Nam, ut Apostolus ait, qui piè in Christo vivere cupiunt persecutiones patiuntur. Unde etiam Hieronymus testatus est; se, si hominibus placere studuisset, nequaquàm Christi servum futurum; intelligens eos, qui terrenis flagitiis dediti sunt, bonos velut sibi adversos odisse, atque execrari, & quibuscunque modis mores illorum carpere; ne, videlicet, ipsis meliores videantur, vel (ut rectius loquar) ne eorum obscœni mores illorum vitæ aspectu clariùs apud omnes elucescant. Sed redeo, undè digressus sum. Non ergo inficiari potes, intra jam dictas ætates innumeros fuisse, atque etiam esse, Sanctos & eruditos clericos, seu Pontifices, seu quosvis alios consideres

neque enim omnes nunc referre institui, nè in infinitum sint progressus, sed ex eis paucos doctrinâ & sanctimoniâ claros. Et ut a Pontificibus Romanis initium sumam; fateberis, ut opinor Gregorium decimum qui Arretii sepultus est; Cœlestinum, Vrbanum Quintum qui Apostolorum capita reperit, Alexandrum qui Pisis Pontifex creatus est; fuisse viros sanctos & innocentes,& non parvâ eruditione præditos. Nec etiam Innocentium, qui super Jure Pontificio commentum edidit; Gregorium illum, qui decretales epistolas in unum redegit volumen; Bonifacium qui sextum Sacrorum Canonum librum edidit, & Benedictum undecimum prætereundos censeo; qui etsi haud quaquàm multa vitæ sanctitate fuerunt celebres, tamen bonos illos fuisse.& in regendâ Ecclesiâ præstantissimos, & literarum peritissimos memoriæ proditum est. Nec non etiam multos extitisse vel vidimus vel legimus, quos licet mundi illecebræ aliquandò transversos egerint, magna & insignis virtus nobilitavit; dignos certè quorum præclaris meritis vitia quædam condonentur. Sed tu, qui Pastores noovs tàm acri censurâ judicas; vetustiores parumper memoriâ repete. Invenies, ut opinor,ex illis multos, quos historiæ hypocrysis, hæreseos, avaritiæ, superbiæ notaverunt. Ac si à quadringentis citra annis fuissent quidam, qui veterum more,Ecclesiæ statum & Præsules literis illustrassent, profectò, ut reor, non pauci numero Cardinales vitâ doctrinâque pollentes fuisse infra ea tempora reperirentur. Ipse quoque crebrò audivi,

vi, & apud quosdam etiam legi, Bonaventuram, Minorum Ordinis Cardinalem ne dùm Philosophiæ ac Theologiæ principem, sed sanctissimæ vitæ habitum esse, nec minore integritate floruisse Bernardum Ubertum Cardinalem ex Florentiâ ipsâ natum: plerique nunc etiam meminerunt quâ integritate, quâ religione, quâ bonarum artium scientiâ Jo: Dominicus Prædicatorum Ordinis, Nicolaus Bononiensis tituli sanctæ Crucis, Franciscus Zabarellus, Julianus Cæsarinus Cardinales fuerint; quibus meritò addendi sunt Angelus Acciajuolus, Franciscus Burdegalensis, Alamannus Adimar, Blanda Placentinus, Antonius Caïetanus; qui omnes eodem officio functi sunt, summâ cum laude & veneratione. Neque hi, quanquàm servis & familiaribus multis comitati incederent, vel insolentiæ vel vanitatis arguendi sunt. Quid enim ab illis fuit remotius? Sed cum Cardinales, post Pontificem, Ecclesiæ Principes habeantur; rectè institutum censeo, tali eos pompâ ab hominibus conspici; quò apud cunctos augustiores & majoris auctoritatis viderentur. Neque enim Reges, Dictatores, Consules, aut Magistratus alii, privatorum more vitam agebant; sed longè cultiorem ac splendidiorem, ut, videlicet, eorum majestas excelsior esset, & homines venerabundi simul etiam timentes eos intuerentur. Plerumquè enim magnos homines nec satis verendos dignitas facit, sed sæpè contemni videmus eos, si non major quædam accedat potentiæ vis atque auctoritas. Igitur in quovis Religionis gradu

du reperies has postremas ætates sanctis & eruditis viris nequaquàm fuisse vacuas; quos inter emicuêre imprimis Jo: Gualbertus Florentinus civis, Poggius Fæsulanus Episcopus, Actus Pistorii Præsul, Philippus servorum Ordinis, Vincentius Hispanus ex Prædicatorum Regulâ; Nicolaus de Tolentino miraculis clarus, qui Beati Augustini Religionem tenuit; Antonius, Ludovicus, & Bernardinus, Minorum Ordinis, Viri Sanctissimi, prodigiis multis insignes; Petrus ex Prædicatorum Regulâ, quem vitæ integritas & Martyrii decus maximè florentem reddidere; Thommas ex Nuceria, quem Prophetiæ spiritum habuisse ambigat nemo: ex Brutiis Joachim Abbas, futurorum præscius, & literis sacris apprimè eruditus; Thomas de Aquino (cujus jam memini) vir non minus sanctitate, quàm sapientiâ clarus Jo: Columbini Senensis, Beata Brigida, Diva Verdiana ex Castello, quod Florentinum dicitur; Clara Beatissimi Francisci, soror. Ex Sena urbe Catharina. Nec ultrà alios referre prosequar; sunt enim nimis multi: hos verò enumerasse satis sit ad refellendum istum qui omni calumniarum genere in Clericos invectus est. At si quispiam diceret, ab antiquis nos Martyriis & prodigiis victos; consideret, idcircò ab initio plures fuisse Martyres quia cùm Romani Principes, Orbis Domini, Christianos ubique persequerentur, immani sævitiâ eos trucidantes; non est admirandum, si plures tunc pro Christi nomine occubuerunt, qui ipsum certissimum DEUM esse non ignorabant: nunc

verò

verò, quoniam nulla eſt perſecutio, rarus Martyrii locus eſt relictus. Quod ſi hoc tempore aliqua vis Chriſti hoſtium immineret, neque aliter niſi fide abnegatâ evadi poſſet, exiſtimo haud dubiè, quod ingens eſſet eorum numerus, qui mortem ipſam, & omnes cruciatus corporis conſtantiſſimè paterentur. Quis enim ignorat, ne dùm juſtos homines, ſed Pyratas ſæpe ab infidelibus captos, ne Chriſtum negarent, ſævam mortem oppetiſſe? Quod ſi ejuſmodi homines eâ conſtantiâ reperti ſunt; quali futuros cenſes eos, qui virtutis & innocentiæ teſtimonia præbuiſſent? Prodigia verò eam ob cauſam rariora nunc eſſe exiſtimantur quoniam Chriſti fide tot Martyriis, tam multis ſignis, tot doctiſſimorum Libris jam fundatâ, & Chriſtum DEUM fatentibus cunctis qui Baptiſma receperunt; minimè convenit, ut per ejuſmodi ſigna homines ampliùs ad credendum provocentur: futuri omninò infideles, ſi velut nimis curioſi, ejuſmodi ſigna deſiderarent; ſed nemo eſt, qui ad fidei cultum miraculis ſe confirmari quærat. Chriſtiani enim populi eam ſolam Chriſti fidem veram eſſe arbitrantur; reliquas verò ſectas, vanas, inſipidas, & erroris plenas, per quarum licentiam & inſanos ritus præſertim Religionum veterum, populi corruptiſſimos mores imbuerunt; Chriſtiani vero ſanctæ legi aſſueti, longè magis, quàm veteres populi, à vitiis abſtinuerunt. Ubi enim hodiè ſcatent tantæ, tàm apertæ ſcelerum ſordes, quales & quantæ tùm fuiſſe referuntur? Illis enim ætatibus creberrimo in abuſu erant ſuperbia, crudelitas, ſtu-

pra infinita omnis generis; inter quæ cum pueris & ſpadonibus infamis coitus palam exercebatur. Aſſueverant multi retinere apud ſe florentium ætatum ſpadonum greges, cum quibus libidinem ſuam ſatiarent: multis in locis & præſertim Romæ lupanaria puerorum fuiſſe publica ſcriptores tr dunt; quæ poſteà Philippus ſuſtulit per Chriſti fidem, quâ imbutus erat, ad hoc impulſus. Non dies ſolùm, ſed annus me deficeret, ſi velim referre immenſa eorum temporum avaritiæ ſcelera, rapinas, fœnora, falſas confectas tabulas; propinquorum mortes, ut eorum bona caperentur; judiciorum corruptelas, bonorum oppreſſiones & calumnias; gulam immenſam, ludos ſcenicos, & alios multos turpiſſimos, gladiatorias pugnas, proſcriptiones optimorum civium, infinitos viros optimos falſis judiciis oppreſſos, & alia innumera, quæ penes Poëtas & rerum ſcriptores quotidiè leguntur. Quorum multa quamvis hoc tempore non deſint; tamen dicere audeo, nec palam, ut olim, nec tam crebrò à multis ea ſolere uſurpari; & eſſe populos multos, quibus illa horrori ſint, & omnes ferè, quibus Chriſti placet Religio, timidiores ad nocendum factos. Quamobrem admirari cogor, te nequaquam literarum expertem, hujus ætatis gentes tam acerbè incuſaſſe, apud quas major caritas, purior fides, minor nocendi cupiditas, minor avaritia & crudelitas, minus crebra delicta omnia; virtutes multæ reperiuntur. Age nunc, antiquos Principes aut Reges conſidera, quos tu tantis laudibus extuliſti. Et imprimis Nini

Aſſyrii

Aſſyrii prolem, à quo Rege Græcæ & Latinæ Hiſtoriæ inceperunt, cujus filius inter mulieres conſenuiſſe memoratur, rarò à viris viſus, neque aliquid unquàm auſus, quod viris conveniret; cujus quoque poſteri; morem illum ſervantes, inter ſcorta & laſcivias degentes, nunquàm conſpiciebantur; reſponſa per internuntios dantes; non (ut mihi videtur) Reges, ſed quorum nomine plures regna poſſidebant. Eorum poſtremum fuiſſe, ferunt, muliere laſciviorem, Sardanapalum nomine; qui cùm eſſet corruptiſſimis moribus, vitam ſimul & imperium amiſit. Poſt cujus obitum Regnum ad Medos translatum eſt, qui Aſtyage excepto qui ultimus Regnum tenuit, obſcuri penitùs fuere, nec aliquid laude dignum egiſſe memorantur. Poſt illos Imperium ad Perſas tranſiit, Cyri audaciâ & virtute partum, quem præſtantiſſimum fuiſſe Regem ſcriptores omnes tradidere. Ejus filium Cambyſem, qui in Regnum ſucceſſit ſcelcſtum hominem, & parricidio, ſacrilegiiſque infamem fuiſſe, literæ tradunt. Quo interfecto, Regnum ad Magos translatum eſt, nefarios & impudicos homines; poſteà verò ad Darium, qui per equi hinnitum rex creatus eſt, vir præſtans, ſed non qui rebus geſtis ingentem gloriam acquiſiverit. Huic ſucceſſit, Xerxes, vanus, immitis, nullius aut virtutis, aut ingenii; cujus vanitatem & jactantiam pauca Græcorum millia repreſſerunt. Eo tandem à ſuis necato, Artaxerxi Imperium ceſſit;

cessit; qui occiso fratre, aliquandiù felix habitus est: posteà verò cum multos haberet filios, is quem Regem vivens fecerat, (Darius nomine) & plurimi secum fratres insidias paravêre; quibus ille cognitis, filios & eorum conjuges ac liberos crudelissimè interemit. Eò posteà vitâ functo, filius Ochus Regnum accepit, cunctis sævior & immanior, cognatorum cæde ac strage insigniter fœdus. Persarum ultimus Darius fuit, non tam suâ virtute, quàm quòd cum Alexandro bellum gessit, insignis; à quo tandem victus, vitam & imperium amisit. Sequuntur deindè Macedonum Reges, & Alexandri successores; qui quanquàm bellicis laudibus egregiè floruerunt, tamen ebrietatibus, vanis divinitatis figmentis, amicorum & cognatorum cædibus, multis tandem inter se bellis civilibus, & immensâ Regni cupiditate propriam famam macularunt. Quid de Parthis Regibus dicam; quorum licet plerique præstantes habiti sint tamen plurimi sævi, immanes, barbaris omninò moribus apparuerunt? Recense etiam, si placet, Jugurthæ flagitia; Herodis crudelitatem; Antiochi libidines, & parricidia, Philippi qui cum Romanis bellum gessit, sævam senectam, & filii cædem; Persei avaritiam, timiditatem ignaviam; multorum Ægypti Regum scelestam vitam; simul etiam Tyranos illorum temporum considera. Reperies pro Pisistrato Clarissimo viro & nonnullis aliis Phalaridem, Dionysios, Nabidem, & infinitos alios, qui velut humani generis hostes describuntur. At si Romanos Principes perscrutemur, fatea-

teamur neceſſe eſt ex eis longè plures numero malos, quàm bonos fuiſſe. Quis enim dignè accuſet Tiberii libidinem, & ſævitiam; Caligulæ immanitatem, & amentiam; Claudii vecordiam; Neronis ſcelera, & crudelitates; Othonis & Vitellii laſciviam; Domitiani peſſimos mores; Commodi, Carocallæ, Maximini, Heliogabali immenſas cædes ac ſordes? Paucos numeraſſe intelligo, eorum reſpectu, qui velut monſtra Orbi Terrarum imperarunt: ſed conſultò alios præterire inſtitui, quia, ſcilicet, jam finem ſermoni dandum cenſeo. Igitur pro quibuſdam tunc Regibus, aut Principibus bonis, multi numero deterrimi fuerunt, meâ quidem ſententiâ longè nequiores, quàm hi, quos vel noſtrâ ætate, vel ſuperioribus, pro malis homines notâvêre. Quibus quidem temporibus multi ſummis virtutibus Reges, ac Principes claruerunt, quorum pleróſque nominarem, niſi, quia jàm finem dicendi facere tempus admonet, tacere decreviſſem. Et cùm tandem omnes mihi aſſenſi eſſent, diſceſſimus.

BENEDICTI ACCOLTI
ARRETINI Dialogi
FINIS.

Ad Exemplar

MS. Bibliothecæ Illuſtriſſimi
& Clariſſimi viri

ANTONII MAGLIABEQUII

Florentini, Sereniſſimi M. Etruriæ
Ducis Bibliothecarii, &c.